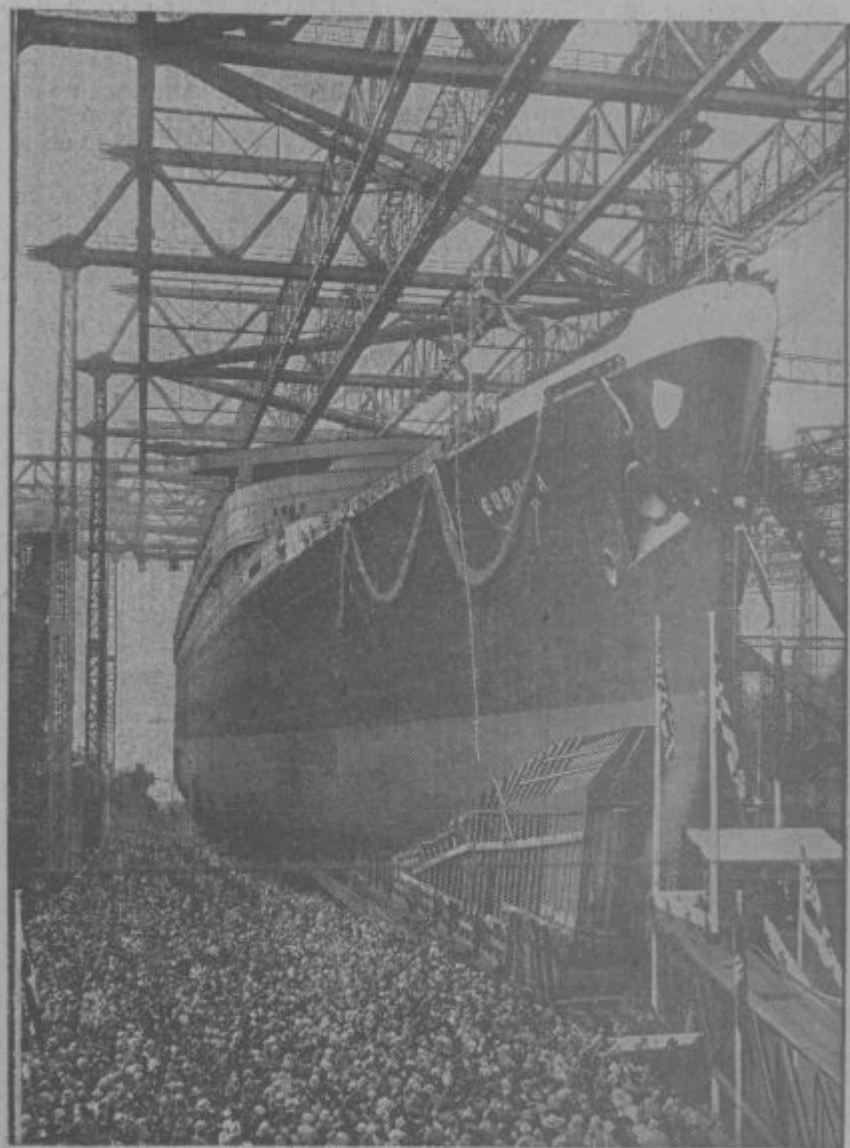

Poština plačana v gotovini.

ŽIVLJENJE IN SVET.

«Evropa» nad valovi — množice

Štev. 10.

Ljubljana, dne 7. septembra 1928

Leto II.
Knjiga 4

Ivan Zorec

Spiritisti

Zbirali so se po noči — spiritisti in duhovji ljubijo noč, luči in dneva ne marajo.

Bilo jih je dvanajst oseb, moških in žensk, starih in mladih z raznotero izobrazbo. Sedeli so s pobešenimi glavami čisto mirno in se drug drugega držali za roko.

Iz božjega kota je v temačnost in tihoto blestela bela soha Jezusa Krista. Pred njo je trepetala rdeča lučka in somračno obsevala poniglavo družčino za veliko okroglo mizo.

Čez čas je starec med njimi dvignil oči in molil z zamolklim glasom:

»Oče naš! Tvoj dih božji me je ustvaril, da živim v meni in Te molim: O Duh božji, ki si v meni, razsvetli, potrdi me v živi veri Vate in daj, da premagam moč hudobnih duhov. Amen.«

»Krist živj v meni. Amen,« so vsi zamrmrali, obrnili pogled v soho Odrešenikovo in pobožno vzdihnili.

In spet je bilo vse tiho in mirno, le duša rdeče lučke je pred Sinom božjim ponižno ginevala in čvrčeče zažarevala, da se je tema, ki je s stropa visela v rdečkasti somrak nad mizo in se odtod zatekala po kotih, nemirno zibala in pehala.

V gluho tihoto in somračno temoto se je od nekod plazila mistična groza.

Vsem so oči ležale na mizi, le gospa, ki je bila nasproti božjega kota, je vznak slone sedela z mižečimi očmi in globoko, enakomerno sopla. Z nje je vel težak vonj dražeče modne dišave. Kmalu se je zgenila in glasno spregovorila:

»Bog z Vami, ki ste tu v Njegovem svetem imenu! — Jaz sem blaženi duh pred tri sto leti umrlega človeka, sem poslanec Gospodov. — Vaš voditelj in učitelj, a oglašati se vam smem le po mediju. Zgodi se namreč volja božja, medij zazibam v neko lupnotično spanje. Tako je medij z menoj v psihični skladnosti. Ta skladnost obstaja v perispritu, neki eterični substanci med telesom in dušo. Ob telesni smrti perisprit ostane pri duši. In perisprit medija se združuje z mojim perispiritom, da morem govoriti z Vami...«

Duh je v spretni govorniški obliki govoril ploho besedi, zmešan molek

paberkov iz raznoterih bogoslovnih in modroslovnih, spiritističnih in teozofičnih pisateljev, z omlednimi rečenicami starih in novih cekvenih govornikov rotil malo spiritistično občestvo in učil o reinkarnaciji duše in krogoteku življenja, ki se končno vrača k svojemu začetku — Bogu.

Ko je sklenil dolgo dolgo propoved, je za trenutek premočnil in svečano nadaljeval:

»Danes Vam dovolim nekaj vprašanj.«

Verniki, zadihani od tesnobe, so se nemo spogledovali; iz debelih oči sta jim gorela strah in pričakovanje. Naposled je nekdo suho zakašljaj v rdečkasti somrak in vprašal:

»Blaženi duh, ali se mi je mati morala reinkarnirati?«

»Ne dvomi in ne skrbi, o sin zemlje! Mati, glej, ti uživa presveti mir in pokoj: še počiva v spanju duhov, duša se ji ne bo več utelesila, marveč bo šla, ko se dopolni čas, naravnost k Bogu. Amen.«

Vsi so, važno pogledali srečnega sina in mu blago pokimali. A njemu se je živec ob ustnem kotu nekoliko zgenil, iz oči švignil kratek nasmeh.

»Katero zdravilo naj uporabim zoper vratno bolezen svojega otroka?« je skrbelo neko mater.

»V krop daj pest soli, jod vsebuječe morske soli. — otrok naj po trikrat na dan vdihava to soparico. Amen.«

Nekdo je čudno zakašljaj, vse oči so ga trdo udarile.

»Ali bo vdova po prijatelju Ivanu še obdržala prodajalno, ali se bo spet omožila?« je zanimalo tretjega vpraševalca.

»Duh Ivanov še biva v bližini žene, vdove tožne, zapuščene, in vé, da ima ona zdaj mnogo skrbi s trgovino, ki ji jo je zapustil... Ali se bo omožila, ali se ne bo več omožila, ne smem povedati. Amen.«

Medij je globoko vzdihnil in duh je ukazal:

»Bodi svetloba. Amen.«

Starec je brž prižgal svetiljko in jo postavil na sredo mize.

Zmagovita luč je pregnala somrak in pretrgala tihoto.

Ruska begunka Olga Petrovna, tista gospa, ki je bila medij govorečemu duhu, si je pomencala od svetlobe ščemeče oči, skrivaj zehnila v pest in vstala. Motan pogled je posnel družčino, rahel smehljaj je posedel na pomazanem in pobarvanem obrazu, ko je moiče pokimala, se počasi obrnila in frudno odšla počivat.

»Oh, kako je bilo lepo —! je gospa sodnikova glasno vzdihnila.

»Samo škoda, da je bil duh danes prekratkih besedi!« so se mnogi pritoževali.

»Da, posebno v odgovorih!« je nekdo pritegnil in se nasmehnil.

Starec, ki je molil in naposled ustvaril svetlobo, je opazil zasmeh in se ujezil:

»Ni čudno! Vera nam je preohlapna. Duh to vé in nejevoljen odide.«

»Kako — ? Saj bi bili duhovi še slabejši od ljudi, če bi kdo prišel pri njih v zamero že zaradi samosvoje misli!« se je začudila lepa Marička, vnukinja starčeva.

»Duh obdrži vse lastnosti, ki jih je imel v telesnem življenju!« je starec trmoglavil.

Marička je odmajevala z glavo, ugovarjala ni več. Vsi so jo gledali, nekateri karajoče, drugi še pričakujoče. Pa zdaj se je že smehljala in kar molčala.

»Oprostite, Marička!« jo je gospa sodnikova naglas pokarala. »Saj nima mo sej zato, da bi preiskavali in dvomili, marveč zgolj zato, da bi ponižno in verno poslušali svete besede božjega poslanca!«

»To je da!« je nekdo potrdil.

»Oprostite tudi Vi, gospa!« je Marička hitro obrnila. »Ali hodite v cerkev? Samo tam lahko poslušate svete besede. Pa ne zamerite!«

»Hodim v cerkev, seveda hodim!« je gospa zardela. »Ali to mi je premalo, še premalo!«

»Tudi jaz — tudi jaz hodim v cerkev.« so skoraj vsi povedali.

»Ni mi zadosti zgolj cerkev.« je gospa nadaljevala. »V zvezi hočem biti naravnost z večnostjo. Duhovi mi to omogočujejo, po njih se čutim Bogu zelo bližni.«

Besede so ji drhtele in lica gorela od zatajevane togote, oči klicale na pomagaj vernike, ki so umikali pogled.

»Gospa.« jo je Marička držala za besedo, »ali se Vam ne zdi, da prav v

cerkvi zveste o večnosti vse, kar Vam je potrebno vedeti?«

»Ne, premalo mi je tisto!«

»Ker Vam je vera preohlapna —, da tudi jaz rečem tako!« jo je Marička uščenila.

»Pokaj te besede?« je starec miril.

»Spiritizem je vsakomur, ki veruje vanj, služba božja in velika veda bodočnosti. Med nebom in zemljo so stvari, ki jih še ne poznamo, a nas zanimajo, ker ne vemo, ali so bolj nebeške, ali so bolj zemeljske.«

»O, če ne vem, kje je resnica, je poglavitno, da vem, kje je ni,« je Marički ušlo.

»Da. A kaj je resnica?« je mož mislil naglas in s pogledom obstal nekje daleč daleč.

»In če veste, da je v spiritizmu ni, zakaj ga ne pustite vznêmar?« je gospa siknila v Maričko.

To je bilo zelo razločno vprašanje. Gospe sami in vsem se je zdelo, da je Marički in vsem, ki bi ji utegnili pritrjevati, zavezala jezik, češ, zakaj se ukvarjaš s stvarjo, če misliš, da je napačna?

Marička se je nasmehnila in malo pomolčala, preden je odgovorila:

»Ker že vprašate, povem: Čeprav vem, da to, kar se tu godi, ni spiritizem, ni resnica, — komedije vendarle ne zametavam, saj mi v malem nadomestuje gledališče in cirkus . . .«

»Kriste, usmili se nas!« je gospa zajechala.

A stari spiritist, ki mu je bila misel pravkar pobegnila nekam daleč daleč, je dvignil roko in nadaljeval:

»To, česar ne vemo, bi zadostovalo za ustvaritev še enega sveta; a to, kar vemo in znamo, ne more niti za trenutek podaljšati življenja ubogemu črvičku ali komaj vidni mušici enodnevnici. Um nam le slepo tipa za skrivnostni veselja. Ampak če je res, da mora biti vse, kar je v nas, tudi v prirodi, ker vse izhaja iz nje, in če je dalje res, da um vodi dejanje in nehanje: — je v veselju še znerom lahko tudi neka druga sila, ki zelo zelo presega našo pamet, sila, ki vsemu daje dušo in ki vlada svet po drugačnih zakonih, po drugačni volji, kakor si jih mislimo mi.«

Mož je malo pomolčal, si pritisnil dlan na čelo, zamižal in spet govoril:

»Odprite ušesa, odprite oči, na svetu se zdaj godijo nove, mogočne stvari!

Človeštvu vstaja v srcu neko hrepenenje, ki zametava vsa dosedanja izročila starih naukov, po svetu hrumi misel svobode. Iz nje človek išče Boga. A ta Bog ni zgolj osebni Bog, ni Bog zgodovine, marveč je Bog duha in prirode, Bog srca in spoznanja . . . Vere pešajo, vera v Boga dobrote in ljubezni raste.»

Pripovedoval je, ne kakor da je po drugih zvedel, tudi ne kakor pisatelj, ki mu domišljija vodi besede, govoril je, kakor govori človek o stvareh, ki jih je sam slišal ali doživel.

Šivanka bi se bila slišala, če bi bila pala na tla, tako tiho in mirno so ga poslušali; a ko je umolknil, je nastala praznina.

»Še naj bi govoril, vso noč naj bi govoril!« so želeli.

Spiritizem, kakor so imenovali tisto posedevanje pri histerični Rusinji, je bil posameznim le zabava, nekaterim zgolj senzacija, mnogim pa res srčna potreba, da so mogli govoriti o življenju in smrti, o Bogu in večnosti; še rajši so poslušali, če jim je kdo znal pripovedovati o okultnih stvareh. Nezadovoljnost s svetom, kakršen se je kazal, želja po spoznanju resnice, bridka usoda in nadloga življenja. — vse to jih je vodilo k mediju Olgi Petrovni. Mikali so jih njeni nabožni govori in se jim zdeli čudoviti, skrivnostni; smrt in neumrjročnost, vera in nejevera so jim iz blodenj in sanj čudne ženske postajale pravo veliko razodetje. To jim je bila resna gojitev nekega prirodnega modroslovja, čistega duhovnega življenja in gore vere; a višek vsega mišljenja in hrepenenja jim je bilo nestrpno pričakovanje, da se duhovi, govoreči iz medija, zdaj zdaj materializirajo, — prikažejo.

»Prosim, ali bi smel tudi jaz katero reči?« se je oglasil Tone, ki je iz mesta prišel na dopust in ki ga je Marička pregovorila, da je njo in deda spremlil k duhovni predstavi, kakor je rekla.

»Samo zato smo vkup, da se resno pogovarjamo o resnih stvareh,« mu je starec pokimal.

»O bogoslovju,« je začel, »ne razumem dosti, o veri morda več. Bogoslovje in vera se mi zdita kakor teorija in praksa. Vi in gospa, ki jo imenujete medij, oboje čudno mešate. Ne razumem, zakaj se lotevate stvari, ki jih ne zmorete, zmoči ne morete . . .«

»Oprostite —!« se je gospa sodnikova razburila.

Tone se ni dal zmotiti.

»Bogoslovje,« je nadaljeval, »je modrost in učenost, vera je nežno razmerje otroka do očeta. Kdor to razmerje kali, hudo greši . . .«

»Kam merite —?« je jezna gospa skoraj vstala.

»Prosim. — Danes vse išče zgubljenost, išče povsod, le tam ne, kjer je. A kaj je resnica? Kaj? Ali ne Bog, samo Bog? Kdor išče resnico zaradi resnice, Boga išče in Ga tudi najde. Bogoiskatelj je bogonosec. Zmerom! Tudi po bogoslovnih naukih! Ali ste Vi bogoiskatelj? In iščete resnico tam, kjer je? . . . Nejevera in prazna vera se prav rada družita. A to je tisti hudji greh, ki kali razmerje med otrokom in očetom. Bolj ko je čas brezbožen, bolj se množijo čarodeji, prerokovalci in sanjarji. Poglejte v zgodovino: — Ko je grška, ko je rimska vera v bogove začela upadati in krščanstvo rasti, je bilo čarodejstvo zelo razširjeno. Tako je bilo tudi ob reformaciji: katoliki in protestantje so tekmovali v preganjanju čarovnic. Malo pred francosko revolucijo se je razpasla splošna bogotaja in razširila neka 'naprednost', pa vendar sta 'čudodelnika' Saint Germain in Cagliostro imela tedaj dosti občudovalcev in pristašev . . .«

»Ne zamerite,« se je gospa sodnikova vznemirila, »saj to, o čemer govorite, ni spiritizem.«

»I, seveda, samo spiritizem je na svetu!« se je Marička nejevoljno otresala, ker jo je nerodna opomba zmotila v živih mislih, ki so zvesto spremljale Tonetove besede.

A Tone je mirno povzel:

»Sleherni čas stremi po boljem in lepšem življenju. Bolj ko človeku rasteta obup in dvom zaradi čudnega 'danes', večje je to hotenje. Hrepenenje po lepšem življenju hodi v trojno smer. — Prva smer vodi v samozatajo, v odpuv vsega posvetnega, s tega sveta v večnost in pravi, da se lepše življenje da doseči le na drugem svetu. Druga smer hoče poboljševati, spopolnjevati svet sam; te smeri prejšnji veki niso potrebovali, svet jim je bil dober ali slab, a tak zmerom le po volji božji. Tretja smer je svet sanj, ugibanj in prerokovanj, je krasan, ampak motan in včasih zelo bolan; tja nas vodi slepa vera, tam domujejo nedolžna otroška duša, blažena domišljija umetnika in — halucinacije duševnega bolnika . . .«

Vsi so strmeli v hudega nasprotnika, ki jim je podiral bolna sanjarstva,

le gospa sodnikova je skoraj zavpila:

»Najsi so torej sanje in ugibanja, če tako hočete imenovati našo pobožnost, — nam pa le utrjujejo vero v odrešenje!«

»Kaj je odrešenje?« je zelo resno vprašal. »Ali ne veselje notranje ubranosti? Če Vam spiritistična 'pobožnost' poklanja duševno ubranost, tako ji ni kaj reči. Saj odrešenje je božje, kakor duša. A duša sem jaz, ste Vi, smo mi; z dušo živimo in smo, z njo smo v srcu božjem.«

»Gospé je bilo to všeč. Molčé je pokimala in naposled tiho dejala:

»Da —.«

»Čemu vse te besede, resne in velike?« je starec pretrgal dvogovor. »Bog je moder in človeku ni dal pravice, da bi tolmačil njegove svete skrivnosti; komur je do njih, naj jih sam išče in premišljuje.«

»In čemu so cerkve?« je Tone vprašal.

»Cerkve — cerkve . . . ! Ne potrebujem božje diplomacije, akreditirane pri

katerikoli cerkvi. Z Bogom urejujeva vse kar sarna.«

»Ohi —!« se je Marička spozabila.

Pa ded je ni poslušal, kar lepo mirno je nadaljeval:

»Spiritizem nam omogočuje neposredno občevanje z drugim svetom, torej z Bogom.«

»Kaj pa medij? Ali ni nemara prav ta pri vas akreditirani diplomat?« se je Tone namuznil.

»Medij —, kaj medij! Medij je nezavesten nosilec spiritizma.«

»Nu, naj bo!« se je Tone nasmehnil.

»In če je spiritizem le zmota?«

»Ni; spiritizem je nova vera, vera v občevanje z drugim svetom. Vse druge vere so preneduhovne, preposvetne, da bi svet reševale iz sedanje materialistične zablode. Spiritizem je — kako bi rekel? — angel varuh, nova ladja Noetova, z njo se človek otima potopa; spiritizem je vera, ki nam vsaj nekoliko razodeva skrivnosti drugega, posmrtnega življenja; da, spiritizem je očiščeno kršćanstvo, ki ima prave ključe do popol-

SLON — AKROBAT
Posnetek slike je bil
napravljen v Coney
Islandu

ega umevanja evangelijev in nezmali-
jenega nauka Jezusovega.»

»Oh —!« se Marička spet ni mogla
premagati.

Nekateri so zamrmrali, gospa sodni-
kova je zapihala. Jezilo jih je, ker jim
je Marička bila prevsevedeča.

(Konec prihodnjic)

Konkurenčni boj med ladjami in letali

(K današnji sliki na naslovni strani.)

V Bremenu so ondan spustili v mor-
je dva nova potniška parnika, dva oce-
anska velikana, vsakega po 46.000 ton.
Krstili so ju: prvega za «Bremen», dru-
gega za «Evropo». Enega teh nam ka-
že današnja naslovna slika. Parnika
bosta plula med Bremenom in Newyor-
kom.

Mimo te kronistične beležke pa je za-
nimivejše to, da se je Nemčija, ki so ji
po vojni odvzeli skoro vso mornarico,
zopet povzpela na četrto mesto med dr-
žavami z velikim trgovskim brodom.
Zilavi so Nemci, da nihče tako. V dese-
tih letih so skoro iz nič ustvarili trgo-
vsko ladjevje, ki je mogočnejše od fran-
coskega in italijanskega in ki ga nad-
kriljujejo samo še angleška, ameriška
in japonska mornarica. Res je, da jim
do predvojnega stanja manjka skoro za
pol drug milijon ton ladij, a tudi te se
že pripravljajo. Ogromno jih grade; že
v nekaj letih jih bo več nego jih je bilo
pred vojno.

Zanimivo si je nekoliko ogledati obče
stanje trgovske mornarice: Velika Bri-
taniija z Irsko in dominioni ima dva in
dvajset in pol milijona ton, Zedinje-
ne države 13 in pol milijona, Japona
4 milijone, Nemčija 3 in tričetrt
milijona, Italija 3 milijone in 350 tisoč,
francoska mornarica pa 2 in četrt mi-
lijona ton trgovskih ladij. Druge drža-
ve so precej daleč zadaj za temi mo-
gotci na morju. Naša država ima n. pr.
samo četrt milijona ton trgovskih la-
dij. Ker smo že pri naštevanju, dajmo
omeniti še največje med velikani, ki
režejo oceanske valove. Največji je
ameriški potniški parnik «Leviathan»
(nekdanji nemški «Vaterland») s 60 ti-
soč tonami. Za njim se vrsti angleški
«Majestic» (bivši nemški «Bismarck»),
ki je samo za spoznanje manjši od pr-
vega. Za tem pride angleška ladja «Be-
rengaria» (nemški «Imperator») z 52
tisoč tonami. Takoj za temi pa sta na
novo splavljena nemška titana «Bre-
men» in «Evropa» in za njima franco-
ski parnik «He-de-France» s 43 tisoč

tonami. Odtod navzdol bi se imena že
bolj zgostila, vendar številke niso več
tako mogočne, da bi jih kazalo našte-
vati.

Ti podatki kažejo, da so pred vojno
imeli največje potniške parnike Nem-
ci. Med njimi in Angleži se je deset-
letja bila ljuta borba za to, kdo bo
imel največji in najhitrejši parnik. To
leto so Angleži zgradili oceanskega or-
jaka in ga razkričali za največjega,
drugo leto pa so Nemci spustili v mor-
je še malo večjega in za kakšen meter
hitrejšega. Tako je šlo do svetovne
vojne, ko je ta nezmisljena tekma za-
vzela skrajno sirove oblike. Nemci ka-
kor Angleži so skušali drug drugemu
potopiti najponosnejše parnike. Goto-
vo je še vsakomur v spominu, da so
tako v začetku vojne Nemci brez naj-
manjše upravičenosti potopili «Lusita-
nijo», najhitrejši potniški parnik, ki še
danes nima enakega na svetu.

Vidi se, kakor da bi se bila konku-
renca med Angleži in Nemci na novo
vnela. Ali če si ogledamo malo globlje
to zadevo, spoznamo, da je današnje
stanje vendar le povsem drugačno. Ne-
mara je v graditvi sedanjih oceanskih
velikanov res še nekaj konkurenčnega
duha, vendar ta ne velja toliko vrstni-
kom na morju, kolikor tekmečem v
zraku. Letala in zrakoplovi kanijo pri-
tegniti nase ves ekspresni, zlasti še
potniški promet. Brzina parnikov je
namreč mnogo premajhna in že dolgo
več ne ustreza zahtevam našega časa.
Čeprav danes nimamo redne preko-
morske zračne zveze, jih bomo v nekaj
letih imeli prav gotovo več. Niso sa-
mo prazni strahovi, če se že danes po-
tniški parniki pripravljajo na boj za
nadvladje v brzem potniškem prome-
tu čez Ocean.

Samo človek in konj sta v teku svo-
je življenske dobe napredovala v hi-
strosti manj od ladje. Avtomobil, ki je
prvi zdrčal pred kakimi 50 leti, dose-
že danes že brzino 300 km na uro. Pred
35 leti je vzletelo prvo okorno letalo

bratov Wright, a današnji avijoni lahko križajo zračne višave s 500 km, dočim je največja hitrost 100 let stare železnice 120 km na uro. Ladjeplovstvo, ki je staro že nekaj tisočletij, pa je v tem času komaj za 5 krat povečalo brzino ladij. Stare rimske galeje so plule kakšnih 7 do 10 km na uro. Današnje tovarne jadrnice vozijo 10 do 15 km, če je prav ugoden veter 20 do 25 km, a najhitreše luksuzne jadrnice dosežejo tudi 35 km na uro. Za jadrnicami so prišli parniki; baš pred 125. leti je priplula prva ladja na parni pogon po Seini do Pariza. Nekaj let pozneje je Ressel izumil ladijski vijak; posihmal so začeli parniki naglo izpodrivati jadrnice. Današnji tovorni parobrodi vozijo povprečno 14 do 17 km na uro, dočim je povprečna brzina potniških ladij 20 do 25 km, a nekatere med njimi dosežejo 40 do 50 km na uro. Vojne ladje plovejo mnogo hitreje, saj je pri njih vprašanje gospodarnosti postranskega pomena. Nekatere oklopne križarke napravijo 74 km na uro in še čez. Za potniške in tovarne parnike so pa takšne hitrosti mnogo predrage.

Iz teh podatkov lahko posnemamo, da se je hitrost parnikov v 100 letih povečala komaj za 16 do 25 km na uro, kar je v primeri z drugimi prometnimi sredstvi sila malo. Ni čuda torej, da paroplovne družbe na vse načine skušajo povečati brzino svojih ladij in sploh storiti potovanje na njih udobnejše in prijetnejše. Kdo se bo čez nekaj desetletij še hotel voziti teden dni na ladji iz Evrope v Ameriko, ko bo lahko isto pot napravil z letalom v dveh dneh?

Res je, da je to stvar bodočnosti, vendar najbližnje bodočnosti, ki se moremo na njo že sedaj pripravljati. Večja hitrost, večja udobnost in nižje cene so za enkrat edino izdatno orožje, ki ga imajo ladje v boju zoper bodoče tekmece v zraku. Te tekmece je rodila potreba našega časa in jih zaradi tega ne bo mogoče uničiti; bolje je, da se dela vzajemno z njimi. Milijoni avtomobilov v Ameriki so že danes posredovalci med dolgimi železniškimi progami, kot nekakšni zbirachi, ki dovajajo iz province velikim kontinentalnim železnicam blago in potnike. V morjeplovstvu se tudi vidijo prvi početki sodelovanja z letali. Nekatere veliki potniški parniki imajo že sedaj na krovih letala, s katerimi lah-

ko odpravijo potnike na suho, ko je ladja še več sto kilometrov oddaljena od pristanišča. V bodočnosti bodo ob plavajočih otokih za letala pristajali tudi parniki. Na umetnih otokih se ne bodo samo zalagali z bencinom, marveč bodo na njih tudi sprejemali in izkrcavali potnike, ki bodo odtod z letali nadaljevali potovanje.

Ker smo že pri ladjah, dajmo omeniti še to, odkod izvira čudna beseda Lloyd, ki jo ima toliko parobrodarskih podjetij v svojem službenem nazivu. Pred 240. leti je imel na Towerski cesti v Londonu kavarno neki Edvard Lloyd. Gostje njegove kavarne so bili brodolastniki, trgovci, kapitani in mornarji. Lloyd, ki je bil iznajdljiv mož, je umel trajno pritegniti goste nase tako, da je sredi kavarne izobesil veliko črno ploščo, ki je nanjo s kredom pisal prihode in odhode ladij ter še druge takšne stvari, ki zanimajo pomorščake in ki jih je izvedel od tega ali onega izmed svojih tovarišev. Tako je mož obogatel. Premestil je svoj lokal na Lombardsko cesto, kjer je začel izdajati tudi novine «Lloyd News», ki so bile spočetka mornariški in trgovski list, a so se jele pozneje vmešavati tudi v politiko, dokler jih ni vlada prepovedala. Pomorščaki pa so se na list tako navadili, da je moral začeti na novo izhajati, a to pot pod imenom «Lloyd List». Pozneje se je Lloyd začel pečati še z zavarovanjem ladij, kar je njegov ugled še bolj utrdilo, a njegovo podjetje povečalo tako, da se je moralo preseliti v londonsko borzo. Od tega časa naprej je ime Lloyd posnelo toliko raznovrstnih podjetij in ustanov, ki imajo kakor koli opravka z brodarstvom, da ne bi prišli z lepa do konca, če bi se hoteli s posameznimi še podrobneje seznaniti.

.....

Resnične besede nikoli niso prijetne. Prijetne besede nikoli niso resnične.

*
Če ti bo kedaj žal, da česa nisi povedal, ti bo stokrat žal, da nisi rajše molčal.

*
Po dolgem razgovoru se skušaj spomniti vsega, kar se je govorilo in začutil boš, kako nepotrebno, prazno, pogosto slabo je bilo vse, kar se je govorilo.

L. N. TOLSTOJ

Kapitan Byrd se odpravlja na južni tečaj

Priprave za največjo polarno ekspedicijo

Priprave, ki so potrebne za ekspedicijo na južni tečaj, so sila zapletene in težavne, zlasti če uvažimo, da nameravajo raziskovalci ostati ondi eno ali celo dve leti. Vse, kar je s tem v zvezi, je treba dobro premisliti in skrbno nabaviti vsako potreščino, a tako, da ne bo nič preveč in nič premalo. Potem, ko ne bo več nobenega mostu s civiliziranim svetom, ko bodo raziskovalci navezani izključno nase, se ne dá nobena pomanjkljivost popraviti. In če bi primanjkovalo živil, obleke ali orodja, bi utegnile nastati usodne posledice. Od razsodnosti in previdnosti tistih, ki imajo nalogo izvršiti priprave za novo polarno ekspedicijo, zavisi njen uspeh in z njim vred življenje udeležencev.

Kapitan Rihard E. Byrd je pravkar sredi priprav. Njegova ekspedicija je zasnovana zelo velikopotezno. Pri pripravah sodelujejo znanstveniki, inženjerji in strokovnjaki za polarne dežele, ki se bavijo s tisočeriimi vprašanji, ki so bolj ali manj važna za uspeh te ekspedicije. Kapitan Byrd je izjavil: »Skrbi je toliko, da ne bi mogli nikamor, če nam ne bi pomagalo toliko naših prijateljev, ki se zanimajo za ekspedicijo!«

Byrd namerava preživeti na polarnem ledu več kot eno leto. 25 mož posadke bo prezimilo čez zimo z njim v južnem ledenem pasu, nadaljnjih 30 pa bo ostalo čez poletje na ledu, ostali del

leta pa na ladji, ki bo ekspedicijo spremljala. V hotelu Baltimore v New-Yorku je centrala, ki preskrbuje ekspedicijo z vsem potrebnim; njene niti segajo v Washington, na Alasko, v Kanado, na Norveško, v Francijo in Švedsko, kjer se vrše pogajanja z različnimi osebami, ki imajo ob pravem času zbrati vse, kar je treba za pot.

Stroške so preračunili na pol milijona dolarjev; potemtakem bo ekspedicija za 50.000 dolarjev dražja od Scottove.¹ Scott, sicer velik junak, ki se je v obupnem boju s naravo držal vse do bridkega konca, je padel, ker je zadel na sila slabo vreme in ker je storil nekaj napak, ki jih ni mogel videti v naprej. Byrd se skuša tem napakam izogniti in izkorističa tudi izkušnje vseh drugih polarnih raziskovalcev, tako da poide na južni tečaj tako pripravljen, kakor je dandanes sploh komu mogoče.

Oglejmo si te priprave malce natančneje:

Lista neobhodno potrebnih predmetov, ki jih vzame ekspedicija na pot, ima 1200 postavk. Predvsem je bilo treba najti tako ladjo, da si bo lahko krčila pot med ledom. Po dolgem iskanju in po Amundsenovem posredovanju so jo našli. Treba je bilo nakupiti in preizkusiti letala, vlečilci, sani, psi, stroji za razna popravila, šotori, obleke, kožuh, čevlji, skiji za udeležence in za letala, živila, radio-aparati — to je neizogibna prtljaga. Potem so se pojavili problemi, koga naj sprejme Byrd v svojo ekspedicijo. Ko je bilo rešeno vprašanje oseb, je bilo treba preskrbeti znanstvene aparate in napraviti načrt za znanstvena raziskavanja. Predvsem pa je bilo treba rešiti finančna vprašanja, ki so prizadejala Byrdu največ glavice.

Byrd je pokazal, da je vsem nalogam kos. Postavil je zadevo na poslovno podlago. Iz njegove pisarne pošilja dan za dnem brzozjavke in pisma na vse strani sveta. Tu se zbiraio čevlji in kože, vzorci živil, sani in šotorov, ki prihajajo z vseh koncev sveta na po-

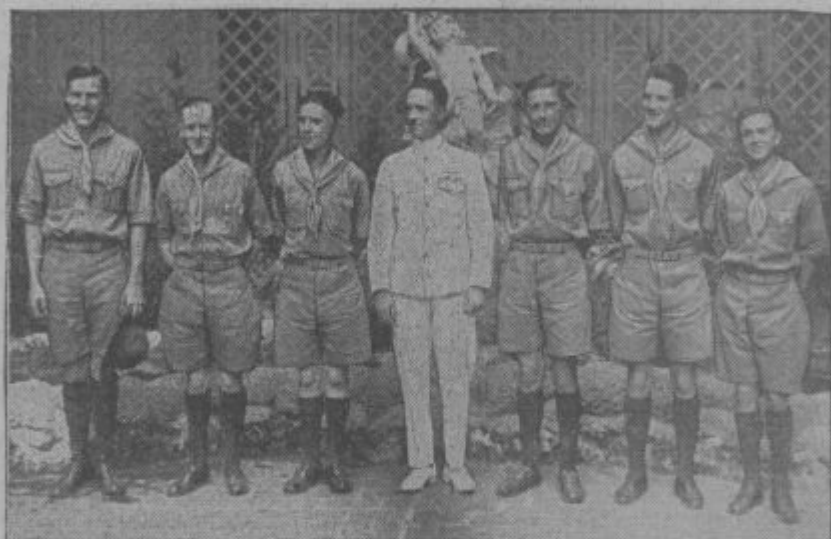
¹ O tej imamo Slovenci izborne knjige »Zadnja pot kapitana Scotta«, ki jo je izdala »Tiskovna zadruga« v Ljubljani in ki jo čitatelju toplo priporočamo.

skušnjo. Saj veste, da bi si marsikatera tvrdka zaradi dobre reklame laskala, če bi ji bila poverjena dobava te ali one potrebščine. Cena je pač postranskega pomena. Število informacij in posetnikov v tej pisarni je ogromno. Posvetovanje sledi posvetovanju, mize so pokrite v razpredelnicamj in registraturami. Medtem ko zvonj telefon, vrve ljudje sem in tja kakor v trgovini. To vrvenje v Byrdovi pisarni traja že več mesecev. Začeli so s pripravami po l. 1926, ko se je Byrd vrnil s poleta na severni tečaj. Takrat je bil obljubil Amundsenu, da pojde tudi na južni tečaj in Amundsen mu je kot izkušen poznavalec južnega Antarktika dal navodila glede sani, skijev in obleke. Rekli smo že, da se je po njegovem posredovanju izbra-

Po tem osnutku se je letalo izgotovilo. Potrebovali pa bodo tri letala: eno, ki bo lahko nosilo težje breme, in dve lažji za kartografska dela in za pomoč pri ureditvi šotorišč. Letala morajo biti sposobna tudi za daljše polete, če treba, vse do samega tečaja. Ni tako lahko najti pravih strojev za taka letala, zakaj, ne pozabimo, da je letanje v polarnem območju čisto drugačno nego v normalnih razmerah. Predvsem mora biti tako ustrojeno, da je spuščanje na tla kar najenostavnejše, to pa pomeni, da mora biti kolikor močji počasno. Letalo za polarne ekspedicije bodi nadalje pripravno, da se s težkim tovorom dvigne zelo visoko.

Rekli smo že, da se je treba dobro opremiti, zato morajo vzeti raziskoval-

KDO GRE Z BYRDOM?

Med drugimi tudi eden izmed šestih ameriških skavtov, ki jih vidimo s komandirjem na sliki

la ladja. Imenuje se »Samson« in je bila norveška last. Žal, da tudi ta ne ustreza vsem zahtevam, daši je bila zgrajena nalašč za polarne namene. Ali noben raziskovalec še ni vzel s seboj kar treh letal z vsemi pritiklinami. Tako bo tedaj treba del zalog prepeljati v polarno območje z neko drugo ladjo.

Zanimalo bo, s kakšno skrbjo so izbirali letala. Poleg kapitana Byrda je imel pri tem važno besedo njegov zaupni prijatelj Edsel Ford. Letalo je izdelal osnutek letala s tremi motorji, ki bi bilo bolj nego katerokoli izmed dosedanjih pripravno za to ekspedicijo.

ci na pot vse polno reči, ki nekatere na videz niso kdo ve kako pomembne, ki pa utegnejo biti v izjemnih razmerah — in bivanje v polarni deželi je polno izjemnih okoliščin — usodnega pomena. Inženjer Edgar Barott je imel nalogo, da sestavi listo. Po drug mesec se je z vso skrbjo trudil z njo, delal načrte, risal in računil. Izdelal je načrt za nov tip polarne hiše. Po njegovem osnutku bodo 2 ali 3 polarne hiše združene okoli osrednje lope, ki bo spojena s skladiščem, shrambo za orodje in z drugimi prostori. Tako se bo na ledu zgradilo majhno mestece. Hiše morajo

biti tako postavljene, da kolikor moči varujejo pred hudim mrazom, saj v tistih krajih 75 stopinj pod ničlo ni redkost. Hkrati pa se morajo dovolj prezračevati in nuditi tisto udobnost, ki je v takih razmerah največ mogoča. Izбира gradiva in opreme je prej kot enostavna; vedno je treba upoštevati čisto posebne razmere v polarni deželi. Dalje se bodo ondi zgradile številne delavnice, med katerimi so najvažnejši znanstveni laboratoriji in popravilnica. Koliko je treba tu premisliti in v naprej pripraviti! Znanstveniki, ki se bodo udeležili ekspedicije, morajo izbrati primerne aparate in določiti, kateri bodo zunanji, kateri znotraj. Silna nevarnost preti tam človeškim seliščem od polarnih viharjev! Pri sestavi načrtov je treba dosledno upoštevati tudi tega potuhnjenega sovražnika. Geologi, meteorologi, zdravniki in drugi učenjaki ljudje pojdejo na tečaj; že cele mesece imajo polne roke dela s svojimi posebnimi pripravami. Strojni inženjerji so prav tako važen činitelj. Popravilnica mora biti, kaj pa, prvovrstna. Treba bo hitro in dobro popraviti bodisi letalo bodisi sani. Mraz je hud sovražnik živemu in neživemu in se bo vse pogosto kvarilo. Vlačilce so izbrali po kanadškem tipu. Rabili jih bodo za prevoz živil in drugega blaga od ladje k taboriščem, pa za to, da bodo potegnili letala iz snega in čez sneg ter ob nešteti drugih prilikah.

Cele konference so bile posvečene samo izbiri sani. Važna zadeva. Sani so na večnem ledu in snegu sila pomembne. Imamo različne tipe in vsak zainteresiranec je priporočal svojega. Treba je bilo izbrati najbolj prožne tipe, ki so pripravni za valovit teren. Kapitan Byrd se je o tem izčrpno posvetoval z Amundsenom, Scotty Allenom in Arturjem Waldenom in je naposled določil tri vrste. Vlekli jih bodo vlačilci ali pa psi. Te bodo za daljše, one za krajše vožnje. Vsaka malenkost je pomembna. Vprašanje zavor in vijakov na saneh se je pretresalo in reševalo znanstveno podrobno in natančno, zakaj v bistvu je šlo za važne probleme.

Omenili smo pse. Kdor je čital opis Scottove ekspedicije na južni tečaj in opise prvih polarnih ekspediciij, ve, kakšnega pomena so psi na mučnem potovanju po deželi večnega leda in snega. Zato je veljalo »pasje poglavje« rešiti enako skrbno kot vsa ostala. Lastnik paroplovne družbe Frank W. Clarke, čigar ladje ploveje visoko v severno

Kanado, je sam krenil v Labrador in nakupil ondi 100 psov. Scotty Allen jih bo izmed teh izbral šestdeset, ki pojdejo z ekspedicijo. 20 jih že čaka v New Hampshire, kjer jih trenirajo v gozdovih.

Obleka udeležencev — kako važna zadeva! Da mora biti »polarna«, se umé samo ob sebi, hkrati pa tudi prvovrstna: najboljši vzorci, ki so mogoči. Kožuhe so izdelali Eskimi v Alaski; so iz kože severnega jelena in nepremočljivi. Amundsen je dal važne nasvete, kako naj se kožuh še podložijo s toplimi podšivi itd., samo da se stori vse, kar je mogoče storiti, da se nevarnost zmrznjenja čim bolj zmanjša.

Ena največjih neprilik, ki lahko zadene raziskovalca v ledeni deželi, je, da mu zmrznejo noge. Ze pozeba stori človeka manj sposobnega za delo, komur pa so kdaj zmrzle noge, ta je ekspediciji samo breme in napotje, koristi pa od njega nimajo nobene. Za čevlje so naročili iz Finske posebno travo, o kateri je znano, da zadržuje mraz, če je ovita okoli nog. Tudi pri spalnih vrečah so upoštevali vse dosedanje dobre in slabe izkušnje: prevlečene bodo s platnom iz jadvovine, da se prepreči dostop vlage.

Zdaj pa živila! Kapitan Byrd ima z njimi hude skrbi. Sicer mu dajejo smer pri izbiri izkušnje, ki so jih imeli Amundsen, Scott, Peary in drugi polarni raziskovalci, vendar so vse te ekspedicije storile prav v tej smeri razne napake. Ko je bil Amundsen na južnem tečaju, ni na srečo nihče zbolel za skorbutom, ali Scottova in Mansonova ekspedicija sta imeli težke skrbi s to nadlogo. Zelo težko je preprečiti, da se živila ob tej nizki temperaturi ne skvarijo oziroma da so užitna. Konzerve so prej jemali s seboj v cinastih škaticah, Dognalo pa se je, da cin pri 30 stopinjah pod ničlo kristalizira in se drobi. Ko je Byrd potoval po Groenlandiji, si ni mogel dolgo razložiti, zakaj mu izginja bencin, naposled pa je dognal, da so krive cinaste posode.

Ob takih prilikah skušajo torej konzervirana živila čim prej spraviti na toplo. Večina raziskovalcev misli, da biskvitom, čokoladi in še nekaterim jedilom mraz ne škoduje, medtem ko hoče biti Byrd popolnoma siguren in bo storil vse, kar je mogoče, da bodo živila ostala sveža in užitna. Cela vrsta strokovnjakov mu je olajšala delo, poglavito skrb glede prehrane pa je vzel

nase zdravnik dr. Francis D. Colman, ki bo spremljal Byrdovo ekspedicijo. Clnaste posode bodo sicer uporabljali slej ko prej, vendar bodo na zunaj in znotraj na poseben način zavarovane pred mrazom. Nekatera živila bodo spravljena v steklo, ki pa ga zaradi krhkosti ne morejo mnogo vzeti na pot. Pravkar odkrivajo novo vrsto kovine, ki bi bila bolj nego vse dosedanje primerna za konzervirana živila.

Kaj bodo torej jedli naši raziskovalci na južnem tečaju? Posušeno sočivje bo imelo prvo mesto na njihovem jedilnem listu, kar se da najlažje transportirati in je hkrati tudi precej redilno. V Indianopolisu so izpeljali v ta namen mnogo poizkusov glede skorbuta in določili metode, po katerih bo morda mogoče člane ekspedicije obvarovati te bolezni, ki o njej vemo, da jo povzroča pomanjkanje nekega vitamina v hrani. Hrana bo preprosta, a prirejena po znanstvenih načelih tako da bo majhna množina veliko zalegla. Tudi glede prehrane bo Byrdova ekspedicija izmed vseh dosedanjih najboljša preskrbljena. Najboljše seveda v polarnem smislu, kar je daleč od vsakdanjih meščanskih pojmov.

Zdaj še nekaj o ljudeh, o udeležencih. Tudi ta izbira je preklicano važna: prvo besedo ima, kaj pa, sam kapitan Byrd. Velik del, Nemci bi dejali: levji del, uspeha zavisi od kakovosti moštva, ki spremlja raziskovalce. Zavest dolžnosti, pridnost, vesel značaj, inteligenca in pogum so poglavitne duševne lastnosti, dočim morejo biti telesno na višku človeškega zdravja, moči in odpornosti. Ekspedicija ne more imeti uspeha, če vsi člani ne drže skupaj kakor prsti na roki, če ne izpolnjujejo ne samo vestno, ampak tudi z dobro voljo vseh dolžnosti in ukazov. Zato je Byrd izbiral svoje ljudi tudi po njihovih duševnih sposobnostih, ne le po telesnih. Sam je na glasu kot dober vodja, in kaj pomenj dober vodja, ve zgolj oni, ki je bil kdaj v težkem položaju. Toda dober vodja mora imeti okoli sebe može, ki mu docela zaupajo in so voljni iti za njim kamorkoli, četudi v očitvidno smrt.

Izbira spremljevalcev spričo tega ni bila lahka. Priglasilo se je okrog 5000 mož; med njimi je bilo, kaj pa, mnogo takih, ki so bili že v naprej nesposobni, vendar je uprav presenetljivo število res sposobnih znanstvenikov pilotov in

pomorščakov, med katerimi je bilo treba izbrati najboljše.

Bivši kapitan britske mornarice bo šel kot pomorščak, asistenčni zdravnik kot nadmornar. Med člani je nekdo, ki je hkrati pilot, mehanik, arhitekt in voditelj sani. Vse ponudbe so pozorno preiskali in pri onih, ki so jih smatrali za resne kandidate, zahtevali osebni nabor. Naposled jih je ostalo nekaj sto in med temi je kapitan Byrd osebno izbral najprimernejše. S precejšnjimi težavami je bila združena izbira znanstvenih spremljevalcev, od katerih zavise koristi, ki jih utegne imeti od ekspedicije celokupna svetovna znanost, in prav zaradi teh koristi se podajajo moške na naporno in drago pot. Seveda je treba znanstveno delo na južnem tečaju smotreno razdeliti. Kaj prav za prav zanima znanost na tečaju, kaj je treba dognati? Nobenega odvišnjega opazovanja in dela! Sam Scott je zbral toliko znanstvenega gradiva, da bi napolnilo 12 knjig. Znanost zahteva novih rezultatov, zato si morajo udeleženci-znanstveniki izdelati podroben načrt za opazovanje in delo na tečaju, da se ne bodo sile tratile tjavendan. V glavnem je ta načrt dovršen vendar pa se Byrd še vedno posvetuje z različnimi inozemskimi učenjaki, s katerimi je v stalni pismeni zvezi. V izdatni meri ga podpirajo razne ameriške znanstvene družbe; strokovnjaki preiskujejo vso dosedanjo literaturo o tečajih, da dobe novih vzpodbud za še nerešena vprašanja.

Vrhu tega še deluje posebna poslovalnica, ki rešuje čisto poslovne zadeve, n. pr. odpravo živil in drugih potrebščin, zavijanje blaga itd.

Ta kratki pregled nam nudi vsaj približno sliko priprav, ki so potrebne za toli široko zasnovano polarno ekspedicijo kot je sedanja Byrdova. Tako skrbne priprave niso odveč, zakaj pred krutim obličjem polarne prirode se lahko pokaže, da je morda celo največja natančnost prezrla kako reč, ki se ne dá zlahka nadomestiti ali popraviti.

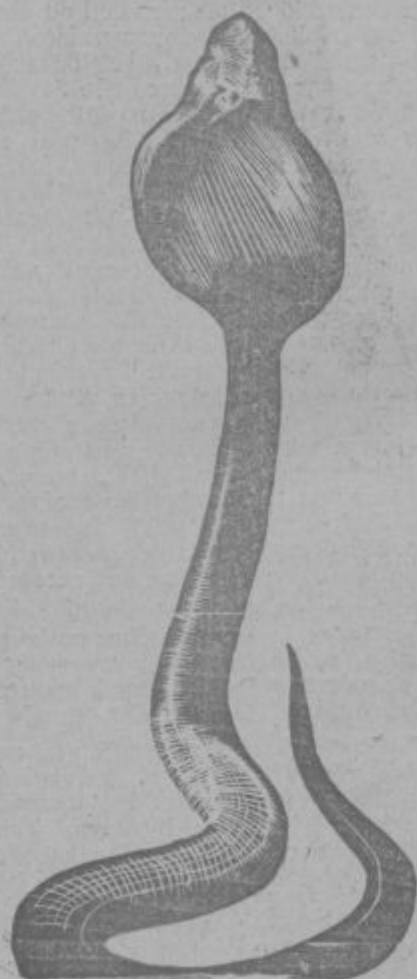
.....

Najboljši jezik je tisti, ki se skrbno brzda. Najboljši govornik je tisti, ki se skrbno pripravi. Kadar govoriš, morajo biti tvoje besede boljše od molka.

L. N. TOLSTOJ

Kobra in njen strup

Od avgusta do oktobra je v Indiji tako zvana deževna doba. Takrat napolni obilna moča tudi kačje luknje in človek, ki stopi na travnik zvečer, ko dež malce poneha, vidi vse polno golazni, saj je Indija znana po vsem svetu kot deželja najrazličnejših reptilij. Tako se lahko sreča s smrtnonevarno kačo kobro. Marsikdo je že videl to črno pošast v

zoološkem vrtu ali v potujočem zverinjaku. Tu se vidi precej nedolžna, da, do neke mere lepa. Ali v Indiji . . . v deževni dobi naj tujec, ki ne pozna živalstva te dežele, ne hodi sam v travo. Na vsakem četvornem metru utegne srečati kakšno kobro.

Indijci — tako piše indijski učenjak Sirdan Ikbal Ali Shah — gredo bolj za-

radi navade nego iz poguma bosí po travi; odtod toliko število žrtev kačjih pikov. Zgodi se tudi, da celo svečeniki neke indijske kaste, ki časte kače kot bogove, torej ljudje, ki imajo čudovito spretnost v ravnanju s kačami, umirajo kot žrtev te ali one golazni. Najhujša med vsemi pa je brez dvoma kobra.

Prebivalci teh pokrajin so morali v zaščito pred kačami že zgodaj najti zdravilo za kačji pik. Zanimivo je, da je posebna zdravniška komisija, ki je po nalogu angleške vlade preiskovala, kako indijski domačini zdrave bolnike, ki jih je pičila strupena kača, našla za čudo mnogo bolj ali manj uspešnih receptov. Zdravijo z mnogimi zelišči. Tako so tudi ljudje že zdavnaj opazili, da kačji strup ne učinkuje, če ne pride naravnost v kri. Človek s povsem zdravimi usti in prebavili ga lahko mirno izsrka in, ne bo imel razen prehodnih motenj v prebavilih nobenih posebno škodljivih posledic. Gorje pa, če pride strup v žile!

Kobrin nazven štrleči zob je v zvezi z mošnjicem za strup, ki se nahaja v notranjosti kačinih čeljusti. Po navadi je zob pobešen; ko pa hoče kobra pičiti, potisne zob nekoliko naprej in ga postavi pokoncu. Ob istem času se sprožijo mišice pri mošnjčku za strup, iztisnejo iz žleze kapljico smrtnonevarne snovi, ki poteče v zob in odtod v rano; če je kača pičila v žilo, je žrtev zaznamovana s smrtjo, izvzemši slučaje, ko je protistrup takoj pri roki. Ranjenec izgubi zavest, postane modrordeč v obraz in čez nekaj minut izdihne. Takšen je strup te zoprne kače . . .

Znano je, da se strup ubija s protistrupom. Kakor pri piku drugih kač, je tudi pri piku kobre edino res učinkovito sredstvo iz njenega strupa izdelan serum, vendar je, kaj pa, odločilnega pomena, da se serum vbrizga brž po piku.

V prvi številki tekočega letnika »Življenja in sveta« so čitatelji spoznali kačjo pristavo v Butantanu. Indija ima dve taki pristavi, ki sta obenem bolnici, in sicer v Bombayu in Kasuli. Ta zavoda izdelujeta specifično zdravilo za kobrin pik. Kobre goje tukaj podobno kot v Butantanu. Imajo jih zaprte v lesenih skrinjah ter jih dobro hranijo. Če v laboratoriju potrebujejo kaj strupa, vzame izurjeni Indijec kobro iz skrinje tako, da ji drži glavo med dvema notoma

kakor umejo samo Indijci. Nato pomoli kobri pred zob košček tančice, ki je zvežana s steklenico. Tako se strup izcedi v steklenico. Ko je nehal kapljati, potisnejo kobri v grlo stekleni lijak ter ji vlijejo raztepeno jajce. Ko je razjarjena kača dobila to vsiljeno hrano, jo spet zapro v skrinjo in prenesejo na pristavo.

Zdaj se strup skrbno posuši, nato pa ga v raznih količinah vbrizgajo v konjske žile. Konjska kri namreč najhitreje proizvaja nekatere snovi, ki zamore učinek kačjega strupa. Kdaj pa kdaj preiščejo konjsko kri in izmerijo jakost v krvi se nahajajočih anti toksinov. V teku nekaj tednov je konjska kri dovolj »močna«, da uniči kobrin strup. Tako je tedaj protistrup pripravljen in gre nemudoma v promet; razpošiljajo ga v majhnih ceveh pod imenom antivenin bolnicam in zasebnim zdravnikom.

Mnogi zasebniki v Indiji, ki bivajo daleč od bolnice in ki nimajo tudi zdravnikov pri roki, imajo vedno pripravljeno kakšno cevko antivenina, zakaj v Indiji ne veš ne dneva ne ure, kedaj ti skuša kakšna kača prestriči življensko nit.

Naša kukavica

(Konec)

Splošno ustreza v glavni barvi, kakor tudi v njegovi zamazani marogatošti povprečnosti dotičnih jajc ptic pevk, vendar se najdejo tudi čisto modra jajca, ki jih dobimo v gnezdih pogorelčkov. Toliko je gotovo, da kukavičja jajca z malimi izjemami v resnici niso kaj močno različna od jajc rednikov; na severu, kjer kukavica podtika svoja jajca večinoma pinožam, so si jajca teh dveh ptičjih vrst presenetljivo podobna. Le pri stržku, pri listnicah (*Phylloscopus*) in pri pevki je stvar drugačna: tu se kukavičje jajce razlikuje vedno od drugih. Poizkušali so zlasti zadnje čase mnogo, koliko si dajo podtikati n. pr. penice in srakoperji, najpogostejši redniki mladih kukavic, tuja jajca: pri tem so ugotovili, da ptice pač opazijo dovolj vidne nepodobnosti, vendar pa človek razločuje natančneje od ptice. Rensch je opazoval, da največ mlaih ptic odstrani iz gnezda jajca, ki so vzbudila njihovo pozornost, ali da se včasih tudi skujaio in zapuste gnezdo, če je preveč izpremenjeno. Da

pa posamezna ptica ne pozna svojih jajc, kaže tale poizkus, ki ga je napravil Rensch. Zamenjal je začeto gnezdo vrtno penice z gnezdom brojice. Ko je znesla vrtna penica svoje zadnje jajce, ga je odstranila in valila jajca brojice. Imela je tedaj svoje jajce za tuje, ker se je razločevalo po velikosti in barvi od drugih jajc.

Glavni vzrok zmot in pogreškov dozdanih razmotrivanj in raziskavanj pa je, da so imeli v mislih vedno samo ona kukavičja jajca, ki so jih našli v gnezdu, ne pa tudi onih, ki so jih prvotni posestniki iz gnezd odstranili.

Jajce naše kukavice je zaradi prilagoditve na male ptice, ki se jim zaupa naravnost drobcno, zato so pa razmere pri severni kukavici (*Clamator glandarius* L.) baš narobe. Ta 135 g težka ptica znese 12 g težko jajce, ki prekosl jajce 200 g težke srake še za 2 g. To temelji na tem, da ta kukavica ne preži samo na gnezda srak, marveč tudi na gnezda sivih vran. Iz tega se vidi, da ni nikakega mehanističnega pravila, ko-

lika jajca morajo imeti ptice določene velikosti; kajti, če je treba za ohranitev vrste, neso velika, če pa nastane potreba, pa mala jajca.

Sedaj vemo gotovo, da znese kukavica samica spomladi do kakih 18 jajc, vprašanje pa je, ali dela to vedno, kajti zdi se, kakor da bi jo najdba prikladnih gnezd posebno bodrila, in kukavica nese morda počasneje, če ne najde nič prikladnega. Za velikost kukavice in pa glede na to, da ima odrasla kukavica pač malo sovražnikov, je 18 jajc zelo veliko, kajti male ptice, ki gnezdiho po trikrat na leto, kakor pastaričice, zneso ravno po toliko jajc. Utten-dörfel, ki zbira ostanke od ujed raztrganih ptic, ni našel med temi ostanki nobene kukavice, in sploh tudi vemo, da ptice, ki se selijo v južne kraje, potrebujejo malo mladičev za ohranitev svoje vrste, kakor n. pr. srakoper, vrtnik in kozmolza. Kajpada zalezujejo kukavico ob selitvi po grških otokih zelo močno, kar pa nikakor ne zmanjšuje njenega števila. Gotovo je visoko število jajc v zvezi z zajedalstvom, kajti pri vseh nezaželjenih usiljivcih je možnost razmnožitve zelo velika, ker je verjetnost, da dospó njihova jajca do namenjenega mesta, pri njih navadno veliko manjša kakor pri vrstah, ki so od drugih živali neodvisne, n. pr. pri glistah. Očividno se veliko kukavičjih jajc poizgubi, ali pa velike, razmeroma dolgo v gnezdu ostale mladiče požro dlakaste roparice.

Lupina kukavičjega jajca je povprečno 0,231 g težka, lupina enako velikega srakoperjevega jajca je pa 0,186 g, pri vrabcu je v sredi med obema. Ta debela in trda lupina je pri kukavici pač potrebna, ker, če znese samica jajce v duplino, mora torej jajce izpustiti in z druge strani, da se more uspešneje braniti proti poizkusom odstranitve po pticah, v katerih gnezdo se je vtihotapilo jajce, zato ni treba jajcem, ki jih podvržejo listnicam in stržkom, nikake prilagoditvene barve. Če hoče namreč ptica tuje jajce odstraniti, ga mora vedno naključvati, da ga more s kljunom prijeti.

Ker je valilna doba večine malih ptic za pol dneva daljša kakor valilna doba kukavice, se izvali kukavica navadno nekoliko preje kakor drugi mladiči, vsaj pa obenem z njimi. V prvih urah je bitje rožnate barve, ki si more le malo pomagati; oči in ušesa niso še odprta

in koža je popolnoma gola; približno z 10 urami se zbudi nagon, vse predmete iz gnezda odstraniti.

Odstranitev malih ptic iz gnezda ima seveda namen, zagotoviti doraščajoči kukavici vso hrano, ki jo donášata rednika, kajti bilo bi pač nemogoče, da bi n. pr. vzredila 2 stržka poleg svojih 6 mladičev tudi še obenem podtaknenčka. Naša kukavica znese pač vedno samo eno jajce; če sta slučajno dve jajci, sta znesli dve različni kukavičji samici, ne da bi vedla druga za drugo. Da bi znesla ista samica dve ali več jajc v isto gnezdo, je izključeno zato, ker kukavici ne dozorevajo jajca tako naglo kakor pri drugih pticah, tako da znese kukavica prihodnje jajce šele potem, ko že ptica prvo jajce vali, potem pa ne bi prišlo drugo jajce za kukavico več v poštev. Če se navzlic temu izležeta dve kukavici v enem gnezdu, pa nastane rokoborba na življenje in smrt, dokler se ne posreči močnejšemu, torej bržkone za nekaj ur starejšemu, svojega tekmeца vreči čez krov.

Za ohranitev svoje vrste potrebnemu silnemu delu primerno je mlada kukavica mišičasti stvor, ki se zna v roko vzeti močno upirati in se tako zelo razločuje od veliko slabotnejših polubratov in polusestric. Večasi jih kukavica ne odpravi popolnoma preko roba gnezda, marveč ostanejo, če je rob širok, na robu, kjer bedno poginejo.

Že prve dni svojega življenja izpremení mlada kukavica prvotno rožasto barvo svoje kože v vedno temneje se razvijajočo vijoličasto, kar temelji le deloma na prozornosti krvavih peresnih cevi; potem je njegov pogled večini ljudi zelo zoprn. Ko zapusti gnezdo, torej s kakimi 20 dnevi, je dosežena končna teža 100 g. Potem požre, kakor vsi gozdni ptiči, le malo.

Naposled še nekaj besed o »prevari«, katere žrtev postanejo »ubogi izmučeni« redniki, ki morajo nenasiitljivega podvrženčka izrediti. Prvič ne vedo očitno ničesar, da hočejo vzgojiti prav za prav lastne mladiče, in drugič ne porabi kukavičjin mladič več, kakor n. pr. 6 pastiric, ki ima s svojim večjim telesnim površjem, torej tudi z večjo toplotno oddajo in pri svoji čilosti brez dvoma živahnejše presnavljanje. Če posedajo godnj mladiči povsod okoli, jih morajo starši nosamezne obiskati, da dobijo svojo hrano. Vse to odpade pri

kukavičjem mladiču, samec in samica pastirice imata z njo zložneje in lažje kakor s svojimi lastnimi mnogoštevilnimi mladiči.

Sicer pa uživamo z mlado kukavico malo veselja. Očividno se začne kmalu po zarožitvi krvavih peresnih cevi selilna doba, ki je v zvezi z neko splošno plašljivostjo in nemirnostjo. Ker je kukavica pri vsaki le nekoliko večji izpremembji prostora na svoje peruti navezana, se v kletki perje strašno razbije; da, to naredi celo v sobi, če leta prosto, kajti divja pri svojem nočnem razgrajanju predvsem proti oknu, zdrči pri tem na tla in si pokvari tako nele repna peresa, marveč si tudi pobije prsa do krvi. Ločljive lastnosti šipe se tudi čez leto dni ni navadila ter buči, če se kje splašči, zopet vedno proti šipam. Do neke mere je pa kukavica vendar zmožna učenja; tako je razumela neka druga kukavica, da ne sme vzeti ščurkov in nekih močnih črvov, ki so jih za legate natresli na mizo.

Mladj kukavici se krmito lahko že v gnezdu kosmate gosence, ki jih večina drugih ptic ne mara, in se ji pozneje v precejšnjih množinah lahko dajo. Samo gojitelj more to včasih s strašansko srbečico in občutljivo kožno razdražljivostjo plačati, ker se strupene gosence dlake prašijo daleč okoli. Če kukavica otepa svoj plen ob stojalo. Ob času, ko je kukavica pri dobrem teku, torej jeseni, se zadovolji brez obotavljanja z mesom, ki je povaljano s suhimi mravljičnimi jajci in podobnimi nadomestilnimi snovmi ter lahko postane do 130 g težka, kar je seveda preveč; nenadoma pa preneha, noče uživati nič več, tudi ne sicer tako priljubljenih črvov, v zadostni množini, slednjič slujša popolnoma in pogine. Stvar gojitelja je skrbeti, da se ptica ne zredi preveč in da ostane pri apetitu do golitve pozimi. Če se je pa golitev začela, je najtežje premagano, in ptica se začne proti koncu zime glasiti, če je samec.

Kukavica je vzoren primer, da se ptičja selitev vrši čisto po nagonu, torej brez zgleda, kajti vsaka kukavica, in naj si jo je že izlegla kaka stalna ptica, ali pa kaka jeseni proti jugozapadu potujoča vrsta, nastopi svojo selitev ponoči sama, in sicer na videz v južni ali pa v jugovzhodni smeri, saj najdejo kukavice pogosto ravno na sredozemskem otočju. Ker so izven razplojevalne dobe očividno popolnoma brez glasu, se posamezne selivke tudi

ne morejo sklicevati medsebojno in drugim pticam se pač ne pridružijo. Tu mora torej biti natančno izražen nagon selitve v določeni smeri, ki se ga pa seveda ne moremo prav predstavljati. Z vrnitvijo v domovino, da rabimo to za kukavico ne prav umestno besedo, je seveda ravno taka, kajti, da bi si ptice v spominu ohranile pot pri nočnem potniku, ki preleti velike dele morja, o tem pač ne more biti besede, ker pri neizogibljivih premenah zračnega toka ne more zjutraj nikoli vedeti, kje se v resnici nahaja.

Med še nerešena vprašanja kukavičjega zagonetnega razplojevanja spada po mojem mnenju ono, kako namreč pogodi in zadene kukavičja samica ravno pravi čas, da znese svoje jajce kot predzadnje odnosno predpredzadnje v tuje gnezdo.

Glavni namen tega spisa je, da med našim občinstvom vzbudimo še večje zanimanje za družbo »Zoo«, ki ima nalogo ustanoviti v Ljubljani »Zoološki vrt«. Društvo ne sme zamuditi nobene primerne prilike, da si zagotovi denarna sredstva, potrebna za dosego tega namena. Zato se udeležuje te dni pokrajinske razstave v Ljubljani, kjer je obiskovalcem na ogled poleg sesalcev veliko ptic, dalje naše ribe, dvoživke in plazilce.

Med pticami je vredna posebne pozornosti mlada kukavica, ki jo je našel L. Egger dne 31. maja t. l. za Bokavci v gnezdu naše navadne taščice. Prenesel jo je z obema rednikoma domov, kjer sta jo nadalje skrbno pitala.

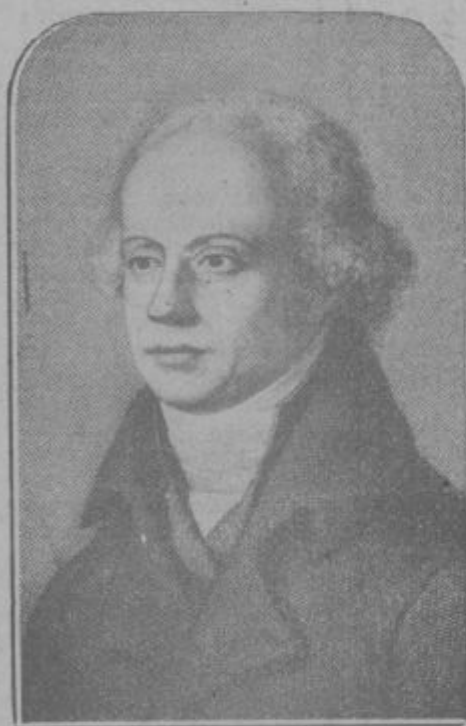
Na to skupino se nanaša naš gornji članek.

Pozabljena veđa

Minilo je sto let, kar je umrl učeni doktor Franc Jožef Gall, začetnik frenologije, vede, ki je imela njega dni mnogo navdušenih gojiteljev in občudovalcev, ki pa je dandanašnji domala pozabljena.

V zadnjih desetletjih 18. stoletja so se ljudje s posebnim veseljem pečali z modroslovjem, pa tudi z dušeslovjem in fiziologijo. Kaj čuda, če je tolike ljudi za-

FRANC JOŽEF GALL

nimalo odkritje, da se dajo po lobanjah presoditi in razložiti lastnosti človeškega značaja, človekova nadarjenost, sposobnosti itd. Zaradi tega so se ljudje oprijeli proučevanja starih človeških lobanj, da bi si pridobili večšino, presoditi po oblikah žive lobanje človekove duševne lastnosti. Bila je to tudi doba romantičnih nagibov in mnogi ljudje so našli v lobanjah svojevrstno poezijo...

Dunajski zdravnik Franc Jožef Gall, ki je bil torej začetnik te v njegovih časih čislane vede, se je rodil dne 9. mar-

ca l. 1758. v Tiefenbronnu na Württembergem. Baje se je že kot dijak bavil z mislijo, da se dajo po obliki lobanje dognati nekatere umstvene sposobnosti in važnejše poteze človekovega značaja. Kot zdravnik se je ves posvetil proučevanju lobanj. Imel je svojo sobo napolnjeno od tal do vrha z lobanjami vseh vrst; med njimi je bilo tudi mnogo živalskih. Seveda je preiskal in premeril tudi mnogo živih lobanj; posebno blazni in slaboumni ljudje so bili često pod njegovo mero. L. 1791. je izšlo njegovo prvo znanstveno delo, ki je vzbudilo ogromno pozornost. Gall je svoje ideje zastopal z vso vnemo in je prirejal številna predavanja, med njimi l. 1805. v Hallu, kjer je bil njegov slušatelj tudi veliki nemški pesnik Goethe, ki je ostal poslej v starih stikih z začetnikom frenološke vede. Gall je spoznal v piscu slovečega »Fausta« lobanjo ljudskega tribuna in demagoga...

Vendar Gall ni imel med Nemci posebne sreče; sodil je, da njihove lobanje niso ustvarjene, da bi lahko umevali visoko vedo o lobanjah. L. 1807. se je preselil v Pariz, kjer se je nastanil na Montrouge; tu je imel svoj kabinet, ki so ga ljudje silno obiskovali. Na Francoskem in v Angliji, kjer je Gall češče predaval, je bilo precej zanimanja za njegovo vedo. Angleži so bili zadnji, ki so kazali največ vneme za frenologijo; že se je hotel doktor Franc Jožef Gall preseliti v London, kar ga dne 22. avgusta l. 1828. zadene smrt in uvrsti tudi njegovo glavo med votle lobanje in okostnjake. Danes je med staro znanstveno šaro tudi frenologija, kakor bo čez sto let za nami marsikatera preveč senzacionalna in prehudo naduta »veda« našega časa, zakaj zmota se drži živega človeka kakor koža. Znani italijanski učenjak Cesare Lombroso je sredi 19. stoletja znova vneto meril lobanje in dokazoval po obliki in meri prirojena zločinska nagnenja, vendar današnja znanost ne polaga več posebne važnosti na to malce romantično učenje.

Sliki nam kažeja portret doktorja Franca Jožefa Galla in sodobno karikaturu, ki ga predstavlja v njegovem z lobanjami obloženem kabinetu, ko razlaga svojim zvestim učencem izsledke učene frenologije...

I. P.

Staro in novo Skoplje

V Skoplju se vrši te dni pokrajinski zlet jugoslovenskega Sokolstva. Preverjeni, da bo marsikaterega udeleženca in neudeleženca zanimalo izvedeti kaj več o tem svojevrstnem mestu v naši državi, objavljamo opis Skoplja, ki nam ga je poslal ondi stalno živeči slovenski rojak. Na kratko smo o tem mestu pisali že lani v «Zivljenju in svetu».

Skoplje štejemo med najstarejša mesta v srbskih deželah. Poznali so ga že Bizantinci kot Skiopl, Skopia, Skopion, Skopiopolis. Južnovzhodno, v kakih 30 km oddaljeni vasi Katlanovu se je rodil veliki pravoslovec, bizantinski cesar Justinijan, ki smo o njem čitali lani v «Zivljenju in svetu». Zgodovinar Prokop, vrstnik tega cesarja (527 — 565) naziva Skoplje, «veliko, obilno obljudeno in blagoslovljeno mesto».

V tistih časih je utegnilo imeti Skoplje prav takšno vlogo kot jo ima danes današnji: vlogo trgovinskega središča na Vardarju, ob križišču važnih prometnih žil, v sredini Balkana — od Du-

nava po dolini Morave, preko kumansovske ravnine v Solun in od Črne gore, Kosova, skozi kačaniško sotesko na Ovčje polje proti Bolgariji.

V 11. stoletju je bilo Skoplje sedež bizantskega cesarskega namestnika. Okoli leta 1189., za časa Stevana Nemanje so ga prvič iztrgali Srbi Grkom, vendar je šele leta 1282. pod kraljem Miljutinom prešlo trajno v srbsko posest.

Državni zbor je l. 1346. proglasil skopskega arhimandrita Joanikija za patriarha Srbov in Grkov. Tega leta je bil kronan v Skoplju Dušan za carja Srbov in Grkov, njegova žena Je-

GALL PREDAVA
FRENOLOGIJO
(Stara karikatura)
K članku «Pozabljeni
veda»

lena za carico in sin Uroš za «mladega kralja». Pod Dušanovim vladanjem je postalo Skoplje slavna, procvitajoča srsbka prestolnica. Na zboru leta 1349. je bil sprejet prvi in glavni del Duša novega zakonika. V teh časih je imelo Skoplje tudi že svojo kovačnico denarja.

Leta 1392. za vladanja kraljeviča Marka so zavzeli Skoplje Turki in posihmal je bilo dolga stoletja njihovo vojaško oporišče. V 15. stoletju je prišlo na žalosten glas, kot ceneni trg sužnjev, ki so jih Turki nalovili na svojih bojnih pohodih.

Pod turškim gospodstvom v 15., 16. in 17. stoletju je bilo Skoplje središče Makedonije in veliko trgovsko mesto, ki je gojilo stalne stike z Benečani in Dubrovčani, ki so imeli tu svoje zastopnike. Po Vardarju so plavali čolni in splavi, natovorjeni s kožami, žitom, volno, vinom in voskom proti Solunu. Odtod so potovale vse do Drača karavane bogatih trgovcev, da razpečajo domače pridelke v solnčno Italijo do Ancone in Benetk. Kakor nam pripoveduje neimenovani beneški potopisec, je štelo Skoplje l. 1560. približno 30.000 prebivalcev, v glavnem trgovcev in obrtnikov; takrat je bilo med največjimi, če ne že največje mesto Srbije.

Kakor vsako človeško selišče v teh časih, tako so tudi Skoplje zadele mnoge nesreče.

Leta 1433. ga je porušil sultan Musa; l. 1435. ga je požgal sultan Murat. Huda katastrofa je zadela mesto 29. novembra 1689. Na potu k jadranskemu morju se je približal Skopliu avstrijski general Piccolomini. Turška posadka in prebivalci so zapustili mesto in avstrijska soldateska ga je našla praz-

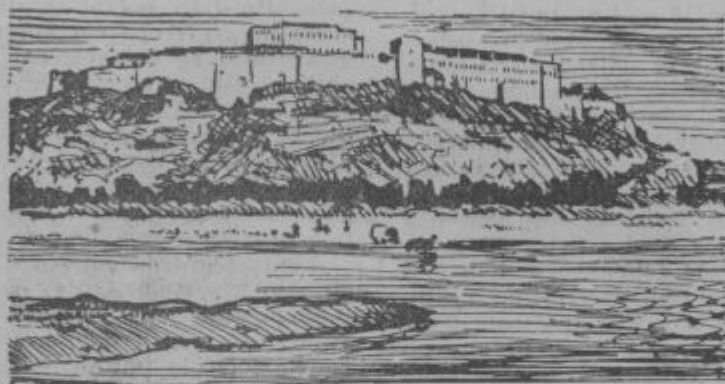
nega, pa ga je lahko popolnoma izropala in zažgala. Blizu Skoplja se je vnela bitka med Piccolominijem in turškim poveljnikom Halil pašo, ki je prišel na pomoč mestni posadki. Kolikor ni uničil mesta požar, so ga razdejali v teh bitkah.

V 18. stoletju se je Skoplje zopet popravilo, vendar mu je leta 1706. kuga silno zmanjšala prebivalstvo; umrlo je več ko 2000 ljudi. V razdobju 18. in 19. stoletja je štelo Skoplje 5 do 6000 prebivalcev. V nekem nemškem potopisu iz leta 1808. čitamo, da je v Skopliju okoli 15.000 duš. A že leta 1858. je po-

ročal avstrijski konzul Hahn, da je v Skopliju 13.000 muslimanov, 7000 pravoslavnih in 800 židov. Po berlinskem kongresu 1878. leta, ko je Avstrija okupirala Bosno, Hercegovino in Sandžak, je nastopil zastoj v razvoju in napredku Skoplja, zakaj do tega časa je bilo mesto v stalnih trgovskih stikih s temi kraji, vsa trgovina, vse življenje severnih turških provinc je bilo usmerjeno preko Skoplja v Carigrad.

Mnogo je škodovala skopski trgovini proti koncu 19. stoletja nova proga Beograd - Solun, ker je izključila Skoplje kot prekupčevalsko mesto, saj so se vsa makedonska in južna srsbka mesta začela zalagati z blagom neposredno iz Soluna. Na začetku 20. stoletja je preživljalo Skoplje kakor vsa večja turška mesta manj ali bolj občutne krize, ki so jih povzročale mladoturšk. homati-je. Leta 1907. so se uprli sultanu Albanci in so pod vodstvom Ise Boljetinca pregnali iz Skoplja turško vojaštvo. Bili so dobrega pol meseca gospodarji mesta. Prebivalstvu in mestu niso prizadejali nobene škode ter so ga po uspešnih pogajanjih s turškim povelj-

nikom zapustili brez boja. V teh časih sta se začela v vsej Makedoniji, torej tudi v Skoplju četniški, z druge strani pa komitaški pokret. Pojavljale so se prve diference med patriaršisti in eksarhisti. Namesto da bi bil slovanski življ složen v odporu proti Turkom, se je jel boriti med seboj na nož. Uboji med srbofilii in bolgarofilii so bili na dnevnem redu. Nu, balkanska politika se je vendarle preko teh nasprotij znašla. Napočilo je slavno leto 1912. in po 520 letih suženjstva je prešlo Skoplje zopet v srbsko posest.

V svetovni vojni se je položaj znova izpremenil. Po umiku srbske vojske preko Albanije je zasedlo Skoplje vojaštvo centralnih sil in mesto je postalo najvažnejša točka v etapi balkanskega bojišča. «Germanci» so gospodovali v Skoplju tri leta, sezidali začasno gledališče in oficirski dom ter zgradili progo Hamijevo-Tetovo-Ohrid; skušali so tudi naučiti Makedonce pruske discipline, v kolikor so bili za njo dostopni. Pred desetimi leti, v septembru leta 1918, so se zopet umaknili proti severu in prepustili Skoplje zmagovalcem, ki so prodirali od Soluna.

Po prevratu je bilo v Skoplju vse polno antantnega vojaštva. Tu je bilo ogromno taborišče solunske armade; ko so se te čete razšle, se je napolnilo mesto z našo vojsko. Leta 1920. je izbruhnila arnavtska pobuna in iz Skoplja so pošiljali polke na albansko mejo. Ko je bila vstaja potlačena in so se razmere zopet popravile, se je začela razvijati v mestu trgovina in ž njo vred mesto samo.

Od leta 1922. se Skoplje počasi modernizira. Zidajo se hoteli «a là fran-

co» kot pravijo tukaj, ulice se urejajo po evropsko, pripravlja se kanalizacija in leta 1925. se je zgradila v Tetovu električna centrala, ki preskrbuje mesto z elektriko.

Danes šteje Skoplje 70.000 do 73.000 prebivalcev, nemara celo tudi več, ker nekateri zatrjujejo, da biva v Skoplju nad 100.000 duš. Težko je tukaj doognati dejansko stanje prebivalstva; poslednje ljudsko štetje je bilo izpeljano s pripomočki izza turških časov, vsi pa dobro vemo, da Turki niso dali kdo ve kaj na statistiko, rojstne knjige

občinsko evidenco in slične naprave, ki so v zapadnih deželah neizogibne. Žal, da se tudi današnja občinska uprava ni popolnoma otesla turških navad in se občinske zadeve le prepogosto rešujejo po vkoreninjeni stari navadi; tako zaman vprašuješ pri občini po natančnih statističnih podatkih. Sploh je občinsko gospodarstvo po naših srednjeevropskih, red in napredk spoštuječih pojmih sila zanemarjeno. Tako se dogaja, da občinski uradniki po cele mesece ne dobe plače. Temu primerno je, kaj pa tudi «delo» v uradih, ki so vrhu tega še nastanjeni v takih poslopih, da bi se marsikatera občina na Slovenskem sramovala, če bi gospod župan uradoval v takih brlogih.

Vzlic temu se Skoplje čedalje bolj modernizira.

Leta 1923. si celo po ulici Kralja Petra gazil prah in blato do kolen, kakor ga gaziš še dandanes po ostalih ulicah; omenjena ulica pa je že popolnoma tlakovana, ob njej se dvigajo moderne stavbe z lepimi trgovinami in hoteli. Vendar še vidiš med dvema novima

hišama, na prostoru, ki je po mestnem načrtu določen za kaj posebnega, slabo, iz čerpiča (nežgane opeke) zidano bajto, na katere pročelju je ploščica kake zavarovalnice. Ni se mi samo enkrat primerilo, da sem čez nekaj dni opazil na mestu bajte kup razvalin — pogorišče.

Požari so sploh nekaka skopska posebnost; tujca lahko hudo prestrašijo, dočim se jim domačini sploh več ne čudijo, saj so vsakdanji pojav.

Skoplje je pobožno mesto: ima 6 pravoslavnih cerkva in eno katoliško cerkev, vrhu tega še židovsko sinagogo in kakšnih 10 mošej, izmed katerih pa so nekatere zaprte. Med pravoslavniimi cerkvami je najznamenitejša in glavna cerkev Sv. Bogorodice, izmed mošej pa slovi «Sultana Murata džamija». Zgodovinsko in z umetniškega stališča je zanimiva podzemna cerkev sv. Spasa, kjer so krasne rezbarije starih deberskih mojstrov. Ob Vardarju na kraju ulice Kralja Petra se dviga ponosna palača Oficirskega doma, ki bi bila v kras tudi največjemu mestu; za zidavo te palače so potrošili okoli 30.000.000 dinarjev in še ni povsem dovršena. V primitivni okolici nudi nekoliko čuden pogled; kedaj jo bodo pač dohitela okoliška poslopja!

Nasproti častniškemu domu je onkraj Vardarja novo, moderno gledališče. Zidati so ga začeli leta 1922.; lani v decembru je bilo slavnostno otvorjeno. Baje se je tudi za to stavbo potrošilo več kot 5 milijonov dinarjev.

Tako se tedaj hoče Skoplje postaviti kot evropsko civilizirano mesto, vendar bo treba še precejšnjega dela, da bo res tako. Dočim se grade tako draga poslopja, pa se morajo državni uradi stiskati po zasebnih poslopih. Tako ima sodišče prostore, ki vzbujajo boljših razmer vajencemu človeku ogorčenje. Nu, pa potolažimo se: na našem balkanskem jugu sodnija ni kdo ve kako važna, tem pomembnejši sta pač policija in orožništvo.

Skoplje je tretja, če ne druga največja garnizija v državi; tukaj so nastanjeni 21. in 50. pešpolk, 11. in 27. topniški polk, 7. konjeniški polk, težki topniški polk III. armade, letalski polk, inženjersko poveljstvo III. armade, štab III. armade in vse potrebne pomožne ustanove, kakor vojna bolnica itd. Znamenit je Dušanov grad,

ali skopska trdnjava, v kateri ima posadko 50. pešpolk.

Od prosvetnih ustanov sem bil že omenil gledališče, ki pa preživlja krizo za krizo, zakaj prebivalci so bolj navdušeni za kino nego za Shakespearea, Moliere in druge mojstre klasične in sodobne dramatike. Zanimivo je, da tu tudi opereta in komedija nič preveč ne mikata — takšen je pač značaj ljudstva in reprezentativno gledališče lahko uvrstimo pod pojem slovečih Potemkinovih vasi. Zato pa so polni kinematografi. «Balkan», «Vardar» in «Apolo» so tukaj šola za odrasle. Pa vidiš potem te «učence» in «učenke» na skopskem korzu: oblečeni, oziroma na pol oblečeni po najnovejši pariški modi, opičje posnemajo velikomestne kretnje in zavijajo usta, kot so se naučili po filmu od Harolda Lloydja, Henne Porten in drugih zvezdnikov kinematografskega Olimpa. Drugače pa bi staval, da je najmanj desetina te elegantne publike, ki napolnjuje kino in se baha po korzu, — slabo, ali celo nepismena.

Skoplje ima dalje arheološki muzej, ki je nastanjen v tako zvani čajarski četrti, zoološki muzej v Prosvetnem domu na Ulici prestolonaslednika Aleksandra, filozofsko fakulteto, moško in žensko gimnazijo, trgovsko akademijo, učiteljsišče z internatom, veliko medreso-šolo za turške duhovnike in osem osnovnih šol; razen tega deluje francoski institut z internatom, ki ima pravico javnosti.

Trgovin je v Skoplju vse polno, saj bi lahko rekli, da se skoro vsak drugi meščan peča s trgovino. Na glavni ulici so prave evropske trgovine z lepimi izložbami; ko pa prideš čez Dušanov most in zaviješ v tako zvano «pokrito čaršijo», je še vse po turško, docela orientalsko; vsa trgovina se razvija na ulici.

Obrt je tudi močno razvita, v vsaki drugi hiši je kakšna čevljarnica ali krojačnica, v vsaki deseti pa sigurno brivnica.

Zanimivi so napisi na trgovinah in obrtnih delavnicah. Tu najdeš dosti «šnajderov», «šusterov», «šloserskih radnja» in celo tudi «vaisdrukeraj», vse to, kaj pa, v cirilici. Slovenski jezikoslovci bi lahko tu razvili svoj prapor z geslom «Jezik očistimo peg», vendar bi bil njihov trud najbrž jalov, ker se tukajšnji ljudje za učenost najmanj na svetu zmenijo — tako jim

tudi zaman dopoveduješ, da ima Vuk Karadžić za te nemške besede lepe domače izraze, ki jih govori srbsko ljudstvo: tako je «nobl» in družabnega zelenca mika samo to, kar je «nobl».

Svobodnih poklicev je mnogo; v glavnem zdravnikov in zobozdravnikov; precej je tudi inženjerjev, vendar pa bi dejal, da med njimi niso sami akademiki. Industrijskih podjetij je malo; omeniti bi bilo samo «Balkanmlin», pivovarno, tovarno mila ter tovarno testenin in prepečenca. Hotelov raznih vrst je veliko; za nas pridejo v poštev edinole «Bristol», «Srpski

cigane. V glavnem prevladuje še vedno turški živelj. Slovani so po večini poljedelci in živinorejci; Grk in Cincar trgujeta na debelo, a španjolski žid se peča s spekulacijo in z drobnarijo. Arnavti goje nekatere obrti, ali pa imajo mlekarnе, dočim so Turki še zelo pasivni v trgovini in obrti. Cigani opravljajo dela najnižje vrste; tako so postrežki, snažilci čevljev, kanalov itd. V novejšem času se v Skoplju močno pojavlja «prečanski element»: Hrvatje, Srbi, Svabi in Madžari iz Vojvodine; da pa ne manjkajo tudi Slovenci, to se ume samo ob sebi. Slo-

kralj», «Moskva» in «Grand hotel». V vseh drugih bi se tudi naš denarno manj podkovan človek težko znašel. Za želodec skrbe razen najrazličnejših gostiln oziroma «kafana» tudi «čevapčnice», razni «izkuhi», mlekarnе ter slaščičarne. Zabavo pa nudijo razen kinematografov različna zabavišča v posameznih kavarnah, bar in ciganska glasba. Vinski bratci najdejo zatočišča po različnih «podrumih».

V narodnostnem pogledu je Skoplje najbolj pestro mesto v naši državi. Tu imaš stari slovanski element makedonskih Srbov, potem Grke, Cincarje, Vlahе, Arnavte, Turke, španske žide in

venci so zaposleni v velikih trgovinah in po različnih uradih; mnogi so izvrstni rokodelci, mnogo je tudi častnikov itd.

V Skoplju biva tudi mnogo inozemcev, v prvi vrsti Čehov, potem Nemcev, Lahov in nekaj Francozov, čijih interese zastopajo njihovi konzulati.

Naposled naj omenim še okrožno bolnico in higijenski zavod, ki skrbita za ljudsko zdravje.

To je v najslošnejših obrisih slika središča Južne Srbije, ki ima brez dvoma veliko bodočnost. Čez deset, dvajset let homo lahko že drugače pisali o njem.

Sofija Andrejevna

Žena velikega Leva Tolstega.

Ob stoletnici rojstva Leva Tolstega se spominjamo tudi junaške žene in matere, ki je več kot pol stoletja vodila vse gospodarstvo na Jasni poljani, graščini velikega pisatelja, a nepraktičnega ekonomista. Že pred leti je izdala njena sestra Tatjana Andrejevna Kuminškaja knjigo spominov, ki govori o Tolstem, a je hkrati tudi slavospev njegovi ženi. Zakaj v nji čitamo vse polno podrobnosti, ki jasno osveščajo življenje te žene, nas silijo k premišljevanju in dajejo o nji docela drugačno sliko, nego jo je mogel dobiti čitatelj nekaterih Sofiji Tolsti neprijaznih spisov, ki so jih izdali posamezni učenci jasnopoljanskega modreca. Tudi hčerka Tatjana se je zavzela za čast svoje matere, hoteč odvrniti od nje očitek, češ, da je bila Ksantipa velikega pisatelja. V letošnji posebni, Tolstemu posvečeni številki pariške revije «Europe» je hčerka Tatjana objavila vse svoje spomine na rodbinsko življenje na Jasni poljani, ki nas seznanjajo z različnimi intimnostmi in kažejo, kako naravno se je razvijal duševni prepad med Tolstim in ženo mu Sofijo; vendar pa so se vse do zadnjega trenutka vzpenjali preko tega prepada mostovi ljubezni.

Ruski slovstveni zgodovinar Kamenekij piše v svojih spominih na Sofijo Tolsto, da je imela nekako «srčno genialnost». Doigla in težka leta je ta žena s svojim požrtvovalnim detom omogočila Tolstemu, da se je lahko brez skrbi za vsakdanje rodbinske in gospodarske zadeve posvečal edino le svojemu umetniškemu delu in razmišljevanju. Dočim je Lev Tolstoj razmišljal o življenju in se poglobljal v njegove uganke, je morala žena Sofija prevzeti tudi znaten del tegob resničnega, stvarnega življenja, ki bi bile sicer obremenile njega, njenega moža in ga ovirale pri delu. Tega ne bi mogla prenašati brez tiste «srčne genialnosti», ki je nemara včasih prav tako pomembna kot je genialnost uma. Ni samo vodila gospodarstva in vzgajala številnih otrok, ampak je tudi prepisovala na čisto Tolstega spise (v tem pogledu je bil Tolstoj sila natančen: včasih je rokopis po petkrat popravil in dal znova prepisati, vrhu tega je silno po-

pravljaj na korekturnih polah). Kaj bi bil Tolstoj brez njene izredne ljubezni, ki je lahko — če ji odpustimo bolezensko histerijo zadnjih let za Tolstega življenja — vzor zakonske ljubezni in ženske požrtvovalnosti, kakor jih je danes tako malo! Sin Leon pripoveduje v svojih spominih na smrt Sofije Andrejevne, da mu je rekla starka pred smrtjo: »Bila sem mu (Levu) vedno zvesta s telesom in dušo... Nisem nikdar ljubila drugega moškega razen tvojega očeta. Nikdar mi ni noben stisnil roke drugače mi tako, da so lahko vsi videli...» Predvsem pa je bila žena Tolstega mati svojih otrok. Svoja najlepša leta je prebila v otroški sobi. Lev Tolstoj je dejal nekega dne: «Vsak dan ostaja del mene v črnilniku in del moje žene v otroški sobici.»

Kamenekij piše o poeziji, ki jo umejo najti žene v docela vsakdanjih, kaj «prozajčnih» rečeh. Žena Tolstega je našla obilo radosti in bolesti v nosečnosti in porodih, v dojenju svojih otrok, v skrbi za te drobne črvičke, ki so jo ponoči dramili iz spanja in ki jih je morala — utrujena in izmučena — nositi sem in tja po spalnici. Tolstoj je umel poprej dobro ceniti njeno požrtvovalnost. Odujtenost je nastopila šele potem, ko so ga obdali učenci, «Tolstojanci», ki so skušali preprečiti vsak vpliv njegove žene na njihovega velikega učenika.

Tolstoj je posihmal ljubil samo oddaljeno, njegova žena pa je ljubila še nadalje to, kar ji je bilo najbližje. On se je gibal v oddaljenem, ona v neposrednem življenju. On je pisal o življenju, ona ga je živela; on je oznanjal ljubezen, ona pa je ljubila. Ta, v svoji skromnosti velika žena je šla skozi življenje kot mati. Imela je svojo resnico, njen mož pa svojo. Vsak, kdor je bil priča konflikta med tema dvema resnicama, se lahko odloči, katera resnica se mu vidi večja: njegova ali njena.

Kar je bilo med Levom Tolstim in Sofijo Andrejevno, je bilo minljivo; vse bolesti bodo pozabljene. Ostalo bo umetnost, zakaj življenje mine, umetnost ostane. Z Levom Tolstim bo ohranjen tudi spomin Sofiji Andrejevni.

F. S.

T. A. Barns

Še iz zapiskov lovca na slone

Naj vam povem še kako dogodivščino z mojih lovov na afriške slone.¹⁾ Po dolini Luangve, ki jo zdravniki specijalisti za dremavico poznajo kot afriško «dolino smrti» zaradi silne razširjenosti muhe tse-tse (*Glossina moritans*), teče reka, ki nima imena: je ozka, a zelo globoka. Le-ta bi mi bila pred nekaj leti skoraj postala grob.

Takrat je nam, posestnikom v Zgornji Rodeziji, predla trda: ali nam je muha tse-tse uničila vso živino, ali pa nam je mrčes zatrl poljski pridelek. Zato smo se lotili lova na slone bolj zaradi potrebe nego s sportnimi nameni. Hoteli smo si gospodarsko opomoči z dragoceno slonovino. Nekateri so to plačali s smrtjo, bodisi kot žrtev spalne bolezni, bodisi zaradi rane, ki jim jo je prizadejal kak slon s svojim čekanom, drugi pa smo imeli srečo in smo se tako ali tako pretolkli skozi vse težave in ovire.

Trojica — Lewis, Gways in jaz smo se iz teh razlogov napotili k reki Luangvi, ki napaja globoko in ozko dolino med planjavo Njaso in Tanganjiko. Naš lov je bil na začetku kaj malo uspešen. Gways je zgrešil pot in je tri dni taval po goščavi. Ko smo se našli, je bil tako zbeگان, da ni imel več poguma za nadaljnji lov; sklenil je, da naju zapusti in se sam vrne domov. Pred tem smo ustrelili samo dva majhna slona. Kmalu nato sva prišla z Lewisom na obrežje omenjene reke. Ondi so nam rekli, da so sloni minulo noč uničili vaške vrtove. Videla sva na lastne oči sledove; črnici so tarnali in tožili kakor po katastrofi. In ne brez vzroka: pretiła jim je huda lakota.

Angleški pregovor pravi, da je slab veter, ki ne prinese nikomur nič dobrega. Ta pregovor je veljal v tem primeru, zakaj za naju je bil dogodek razveseljiv: pričeval je, da so v bližini orjaški sloni. Tako sva se s prijateljem razšla. Jaz sem kmalu našel sveže sledove in po njih izsledil slone. Iz črede petih slonov sem ranil dva samca. Izstrelil sem vse naboje v puški in na vso moč tekal za ranjencema. Zaman. Ko sem dospel na obrežje reke Luangve, ki je takrat poplavljala, sem videl

čredo slonov med drevjem na drugi strani vode.

Luangva je bila široka okrog 100 m in vrhu tega jako globoka, polna močnih vrtincev. Brez čolna nisem mogel čez. Ni mi preostalo drugega kot poslati enega izmed svojih spremljevalcev — domačinov v vas, da prinese čoln. Tako sem nestrpnost čakal na obrežju in se vadil v potrpežljivosti. Čez pol ure se je pojavil na moje veliko presenečenje tovariš Lewis in mi rekel, da se je bil naglo vrnil v taborišče, kjer je našel mojega fanta, ki mu je povedal, kaj se je bilo zgodilo. Tako sva torej skupaj prebredla na majhnem čolnu deročo reko.

Ko sva stopila na drugi breg, sva opazila, da je nedavna povodenj z gorovja Mučinga poplavlila vso okoliško ravan, ki je poraščena s tako zvanim mopan drevjem. Voda je stala v travi do gležnjev. To je slonom oviralo pot, zato smo kmalu dosegli bežečo čredo. Največji izmed slonov je imel par prekrasnih čekanov in je kmalu dobil nekaj Lewisovih strelav. Ustrelila sva za sloni še nekajkrat in jih neprestano gnala pred sabo, vendar sva opešala midva, ne oni, zakaj čevlji so nama bili polni vode, da nisva mogla naprej.

Odpočila sva si in se odločila, da se Lewis vrne v vas in premesti najino taborišče na mesto, kjer sva pravkar sedela. Jaz pa sem imel še dalje zalezovati velikega slona, ki je — sodeč po sledovih — ostavil svojo čredo in se podal sam na pot. Očividno je bil ranjen.

Tako sva se tedaj razšla. Edin tovariš mi je bila poslej puška. Zalezovanje ni bilo težko, ker so se ponekod, kjer ni stala voda, dobro poznali sledovi. Kmalu sem prišel v neko ozko, zaprto dolinico, čije tla so bila močvirnata in ki je bila vsa porastla z drevjem. Dolina ni bila širša od 5 m in jo je veliki slon prešel z enim korakom. Ali v nji je stala globoka voda, ki je človeka težko ovirala pri dohodu. Stopil sem čisto na rob vode in položil nabito puško na rame. Z desno nogo sem stopil v blato ob bregu, z drugo pa sem tipal, kako je voda globoka, da bi jo bil ali prebredel ali pa preplaval.

Ker nisem našel dna, sem pravkar hotel stopiti v normalno držo, kar za-

¹⁾ Glej «Življenje in svet», 4. knjiga, št. 9., stran 276.

čutim, da me je nekaj silno stisnilo za nogo in jo potem s tolikšno močjo streslo, da bi se bil skoraj vznak prekobilil v vodo. K sreči sem imel desno nogo do kolena v naplavljenem blatu, ki ga je pustila upadla voda, zato sem ohranil ravnotežje.

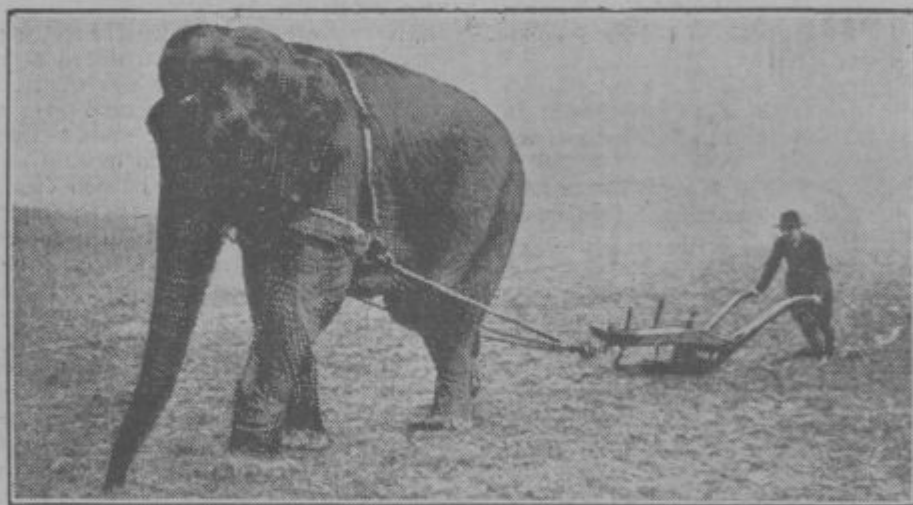
V trenutku sem se zavedel, da je to stisk velikega krokodila — te pošasti afriških voda, iz čigar čeljusti se pač redko kdo reši. Napel sem do skrajnosti vso svojo moč in se — prijemač se okoliških korenin — skušal iztrgati, dočim se je krokodil prav tako odločno trudil, da bi me bil potegnil pod vodo.

Sreča zame je bila, da sem umel kot izkušen lovec držati puško tudi tedaj, ko sem padel. Zato sem jo vzlic ne-

luknje v koži; pri dveh je bilo meso okrog luknje precej raztrgano. Tako sem obležal in negoval ranjeno nogo. Bil sem docela nesposoben za nadaljnjo hojo. Tedaj sem se spomnil, da moram opozoriti prijatelja Lewisa na se. Ustrelil sem nekajkrat in se spet vlegel.

Lewis mi je pozneje pravil, da je čul moje strele in je mislil, da sem ustrelil kakega orjaškega slona. Zato se je podvizal z domačini k meni in me je na veliko presenečenje našel ranjenega.

Boječ se zastrupljenja krvi po toli nevarnem ugrizu, in ker so druga zdravila ostala na vasi, sva prišla na misel, da bi posipala rano s soljo. Pokazalo se je, da je to prav tako boleče kakor nitrat srebra, ki ga je rabil zdravnik,

SLON PRI ORANJU

ugodnemu položaju še vedno stiskal k sebi, dasi je bila polovica s cevjo v vodi, zgornja polovica pa v blatu. Ni sem niti vedel, ali ni zatvornica zaprta; lahko si tedaj mislite, kako sem se razveselil, ko sem čul, da se je puška v vodi sprožila. Krokodil je zdaj brž izpustil mojo nogo.

Takoj sem sedel na blato in jel z vso vneto nabijati puško in streljati v vodo; nič mi ni bilo mar, kam streljam, samo da odvrnem drugi napad te zoprne golazni.

Nato sem se po vseh štirih splazil na obrežje, razmotal golenico na prizadeti nogi in si ogledal rane. Krokodilovi zobje so mi pustili štiri globoke

potem ko so me čez teden dni v viscih mreži prenesli v Fort Jameson.

Moji prijatelji so se radi ponorčevali, češ, stari krokodil pa nima nič dobrega okusa, da si je bil izbral tako suho nogo. Nu, mislim, da ne bi nihče maral prebiti take preizkušnje. Še nekaj mesecev po tem dogodku me je zamrazilo po vsem životu, če sem se le spomnil nanj; včasih sem ponoči naglo ma planil iz spanja in občutil, da me obliva hladen pot, tako me je še v sanjah prijemala groza.

Lewis, ki je ostal ob reki Luangvi, je med mojo boleznijo našel enega izmed slonov, ki sva jih bila ranila, ali o tistem velikanu ni bilo ne duha ne

sluha. Kdo ve, kam je izginiti. Moj tovariš je na drugem lovu na slone našel spalno bolezen in je umrl na poti v domovino.

★

Naj vam povem še eno zgodbo z mojih lovov na slone. Spomnil sem se je, ko sem ondan bral poročilo starega holandskega lovca, kako so zapodili čredo slonov v veliko močvirje in jih ondi do zadnjega postrelili.

Na začetku velike vojne sva bila z mojo ženo prva, ki sva odšla iz Fort Jamesona in krenila k mejam nemške kolonije med jezeri Tanganjiko in Njaso, kamor sva bila prispela še pred vojsko. Za večjih bojov v Vzhodni Nemški Afriki sem dobavljal posuše-

tudi deževato je skoraj nenehoma; lahko si mislite, kako težko je bilo prebresti v preprostem zamorskem čolnu poplavljeno reko in še 50 km onkraj reke. Vesela sva bila, ko sva po utrudljivem veslanju prispela v razmeroma suho vas in izvedela, da je vest o slonih resnična. Načelnik plemena Avembob naju je radostno sprejel, zakaj velika čreda, ki je našla v bližini vasi zavetje pred povodnjijo, je zares uničevala pridelke.

Po tridnevnem počitku, ko se je obleka do dobra posušila, sem zasledil tri slone, ki so se pasli minulo noč na njivah; po velikosti sledov sem sodil, da sta dva med njimi stara hrusta. Izkušenemu lovcu ni težko razločiti po

no meso domači vojski; seveda je šlo sem tudi slonovo meso.

Takratna deževna doba je bila najizdatnejša, kar sem jih kedaj doživel v tej deželi; reka Čomberoki, ki naplavlja tanganjiško planjavo, je prestopila obrežje in poplavlila daleč naokrog. Če se le kilometre naokrog je stala voda, ponekod globoka več metrov.

Ko so mi povedali, da uničujejo sloni žetev domačinov v vasi poglavarja Msumpija onkraj poplavljenega ozemlja, sem se podal z ženo v to vodno puščavo, da bi jih bil izsledil. Ne samo, da je bilo celo drevje globoko v vodi,

sledovih slonovih nog, kakšen slon je bil na tem mestu. Vendar v ekvatorski Afriki to ne velja v polni meri, zakaj ondotni sloni imajo lahko mogočne čekane, a majhna stopala,

Hrib, na katerem stoji Msumpijeva vas, ni širok; povsod, kamor si odtod krenil, je bila voda, mestoma do kolena. Vzlic temu sem kmalu zasledil med napol poplavljenim drevjem celo čredo slonov, ki se je razkropljena po goščavi brezskrbno pasla. Vešče oko mi je takoj opazilo, da so to samo samice, dočim so se samci nekam skrili. Vedel pa sem dobro, da utegnejo biti

prav blizu, zakriti z drevjem in do glave v vodi.

Kdor je kedaj hodil v čevljih po vodi vsaj nekaj sto metrov daleč, ve dobro, kako utrudljiva je taka hoja in da se človek le počasi pomika naprej. Zato se je skoraj že zvečerilo, ko sem prišel z ženo in spremljevalci k poslednjim živalim te črede, ki so očitno zaostale, ker so jim noge preveč lezle v blato. Največji del črede je bil nekoliko spredaj in ondi se je nenadoma oglasil nepopisen hrup.

Čeprav zemlje ni bilo videti, sva takoj opazila, da mora biti mehka, ker so se nama noge udirale v globoke luknje, ki so ostajale na tem mestu za sloni; zalezovala sva jih torej v skrito močvirje. Zdaj sem dobro vedel, zakaj sloni uganjajo tak hrup. Nudila se mi je prilika, kakor se lovcu primeri prav poredkoma. Ostavil sem domačine zadaj, si napolnil žep s patroni in napravil ovinek, izogibaje se poslednjim živalim v čredi ter sem napel vse svoje moči, da bi prišel tja, odkoder je prihajal hrup.

Cez nekaj sto metrov sem prišel na širok prostor z nizkim grmovjem; tam je obtičala na ozkem prostoru čreda kakih 70 slonov. Vsi so se z malimi izjemami tako ugreznili v blato, da niso več mogli izmikati nog; bili so mi tedaj izročeni na milost in nemilost. Slonovine je bilo za celo premoženje.

Ko sem tako stal v globoki vodi, preveč razvnet, da bi čutil utrujenost, vlago ali hlad, sem bil v skušnjavi kot tisti le holandski lovec, da bi postreljal vse slone do zadnjega. Priložnost je bila kakor nalašč. Neki glas mi je šepetal: «V Afriki so nešteti tisoči slonov. Pokaj zamuditi takšno priliko? Uničuj svojo domačinom vrtove, da ubogi ljudje stradajo. Pomagajo širiti muho tse-tse, ki je uničila tvojo lastno živino. Potemtakem so čisto po nepotrebnem na svetu, le ovira napredku in omiki.»

Take misli so mi švigale po bliskovo v glavi. Nu, treznost je vendarle zmagala. Vrh tega je bila za enega samega lovca pretežka naloga. Zato sem si zastavil manjšo: postreliti samce z najboljšo in najobilnejšo slonovino. Taki so bili trije. Največji samec se je pravkar izkobacal iz blata in se povzpel k skupini nizkih mravljišč, ki so tvorila v daljavi kakih 25 m cel otok. Mlajši slon, ki očitno ni bil tako težak, a je imel par krepkih čekanov, je

bil že došel k temu mestu in se je nevede, kaj bi zdaj počel, oziral naokoli, zlasti na mlade sloniče, ki so se tudi skušali izkobacati iz močvirja. Tretji samec je negalantno odsunil starejše brate in je počasi, vendar pa sigurno bredel po penečem se močvirju k otoku, ki se mu je videl varno pribežališče; za njim so bredli drugi, do polovice potopljeni v vodo.

Zdaj je nastopil psihološki trenutek za streljanje. Ustrelil sem najprej v lopatico največjega slona in po prvem strelu spustil še vrsto drugih. To vam je nastalo razburjenje in tuljenje! Pri tretjem ali četrtem strelu je ranjeni slon strahovito zarjovel in se obrnil proti meni, da navali name. Dobil je strel naravnost v čelo. Ko je opazil, da stojim v vodi in vedoč, da se je ondi pogrezal v zemljo, se je obrnil in izpostavil bok strelom; med tem sem jaz znova nabil puško in nameril na ostala dva samca. Puška je dobro nosila in kmalu so vsi trije postali žrtev. Med tem časom je ostala čreda skušala utesi, a se je do nemoči borila z blatom. Ko smo se zjutraj vrnili, da bi razrezali tri padle slone, ostalih ni več bilo; ponoči so se vendarle izkobacali iz močvirja in odšli na varnejše mesto.

To je ena izmed mnogih epizod, ki sem jih doživel kot lovec na slone. Nekatere so žalostne, druge vesele, ne manjka razburljivih, pa tudi ne smešnih. Pripetilo se nam je marsikaj; nekoč nas je tako morila žeja, da smo morali — ker ni bilo nikjer vode — razparati ubitemu slonu vamp in si iz ogabne vode v njegovem želodcu zvariti čaj. Drugekrat nas je tako premočilo, da smo bili mokri v pravem pomenu besede do kože in smo morali še spati v mokri obleki. Mračni dnevi vročice so se menjavali z lepimi dnevi zdravja; takšno je pač življenje lovca na slone...

Kamenje, ki pada z neba...

Kaj so meteori — Vpliv meteorjev na vreme

»Meteorologija je nemara med vsemi vedami najstarejša, a mimo tega pa tudi najbolj vsakdanja. Saj ne zanima samo ozkega kroga učenjakov, marveč bolj ali manj vse ljudi. Kolikokrat se človek vpraša: ali naj vzame dežnik s seboj ali ga ne vzame; ali bo jutri lepo ali dež, in še mnogo tega. Po vsem tem bi človek sodil, da je vremenoslovje bolj dognana znanost kot katerakoli druga. V resnici pa je baš narobe.

Kljub neštetim izkušnjam, ki so se tisočletja podedovala od roda do roda in kljub sistematičnemu raziskavanju v poslednjih stoletjih moramo razočarani priznati, da smo z znanjem o vremenu z malimi izjemami še vedno tam, kjer smo bili v preteklih dobah. Zdi se celo da so naši primitivni predniki s svojim prirodnim instinktom točneje prerokovali vreme nego današnje moderne opazovalnice. Gotovo pa je, da so bili stari kitajski, grški in rimski filozofi v vremenoslovju vsaj toliko podkovani kot današnji meteorologi.«

Tako nekako piše francoski učenjak Chapel, predsednik francoskega instituta za proučevanje elementarnih katastrof. Ta mož se je 50 let ukvarjal z meteorologijo in pravi, da so mu studije že spočetka vsilile misel, da utegne odločati o vremenu še nekaj drugega, nekaj, s čimer doslej meteorologi še niso računali bodisi zaradi tega, ker je ta činitelj tako tajinstven, da ga doslej niso mogli zaslediti, bodisi da ga že poznamo, a ga podcenjujemo oziroma da soloh zanemarjamo njegovo zlopočetje. »Pozneje, ko sem bil topniški častnik,« piše učenjak, »sem opazoval, kakšne čudne spremembe v zraku povzročijo včasih granate dalekostrelnih topov, ki se vzbno v višinskih zračnih plastih. To me je napotilo k misli, da utegnejo tudi meteori, ki iz neznanih daljav vsemirja zaidejo v zemeljsko ozračje, povzročiti v njem kakšne spremembe, zlasti še, ker je njihova brzina v primeri s hitrostjo granat neprimerno večja.« Ta premislek je Chapela zapletel v podrobnejše proučevanje meteorjev in utrinkov. Kmalu se je preveril, da vremenoslovci niso imeli prav, ko so hoteli ustvariti meteorološke zakone, oziraje se zgolj na vpliv solca, lune

in zemlje, kakor da bi bila ta nebesna telesa sama v vsemirju, med njimi pa nič drugega kot popolna praznina. Saj dobro vemo, da je vsemirje na gosto posejano z majhnimi nebesnimi telesci, drobci gmote, ki so se pri stvarjanju novih zvezd izgubili v svetovnem prostoru, kjer se njihove blodeče poti nenehoma križajo s potjo naše zemlje. To so asteroidi, neke vrste kamenje vseh oblik in velikosti, med katerim zdaj ta zdaj oni zaide v zemeljsko ozračje, kjer zažari kot blesteč utrinek ali pa kot izpodnebni kamen pade na tla.

»Mimo tega,« piše učenjak, »meteorologi doslej niso upoštevali, da naša zemlja plava v morju etra, v tej skrivnostni, nevidni snovi, ki posreduje prehod svetlobe, toplote in elektrike od telesa do telesa.« Meteore in eter šteje ta učenjak med najvažnejše činitele, ki vedrijo in oblačijo na naši zemlji.

Kaj so meteori?

Utrinki, meteori, izpodnebni kamni ali kakor že s tem ali onim imenom označujemo kozmične padavine, so večje ali manjše gručice kamenja, po sestavi čisto podobnega snovi, iz katere je naša zemlja in druga nebesna telesa. Raztreseni so v ogromnih množinah po svetovnem prostoru, kjer pod gravitacijskim vplivom velikih planetov rišejo svoja zamotana pota. Če se ta ali oni izmed njih preveč približa zemlji, tedaj ga zemlja z ogromno silo potegne nase. Meteor prodre z brzino 12 do 75 km na sekundo v naše ozračje, kjer se tako zelo segreje, da zažari. Zažari pa tudi zrak, ki ga meteor stiska pred seboj in se segreje na več tisoč stopinj Celzija. To so utrinki, ki jih je nekaj vedno videti na nočnem nebu. Večinoma ostanejo v višini 80 do 120 km nad zemljo. Na tla jih že pade razmeroma malo. Navadno že v zraku popolnoma izžare in se izparijo ali pa se na nižjih zračnih plasteh odbijejo kakor žabice na vodi in odlete nazaj v vsemirje. Nekateri pa, a teh je manj, se zaradi silnega zračnega pritiska razlete, nakar posamezni kosi popadajo na zemljo.

Število meteorjev, ki zaidejo v naše ozračje, ni tako majhno, kot bi človek mislil. Na enem in istem kraju jih je s prostim očesom videti povprečno kakšnih 10 na uro. Ob izrednih prilikah pa utrinki kar dežejejo. Zgodilo se je že, da so jih v nekaj urah naštel več tisočev. Opazovanja s teleskopi pa so pokazala, da meteoriti zemljo dobesedno bombardirajo: deset tisočč jih je vsako sekundo, a so po večini tako majhni, da niti ne kaže govoriti o njih.

Zdi se, kakor da bi zemlja povsem mirno in neovirano plavala po prostranem vsemirju, in vendar se nenehoma nahaja sredi divjega meteža nebesnih projektilov vseh kalibrov. Gorje nam, če okoli zemlje ne bi bilo zračnega plašča, ki večino teh meteorjev prestreže in uniči. Nobeno življenje na zemlji ne bi bilo mogoče: v nekaj urah bi te kamenite padavine uničile vse, kar je živega. V resnici se tako tudi godi z drugimi planeti brez zraka: tam ni in nikoli ne bo organskega življenja.

Svinčeno zrno za 6 tovornih vlakov

Nekateri učenjaki, zlasti ameriški, ki so utrinke podrobneje proučevali, posebno glede njihove velikosti, so dognali presenetljiva dejstva. Utrinki, ki se blešče kakor zvezde prvega reda, n. pr. kakor zvezde Velikega voza, niso večji od svinčenega zrna ali graška. Meteor, ki posine kakor luna, ima le 1 do 2 cm v premeru in tehta kakih 50 gramov. Nu, kaj pa nam morejo toli neznatna telesa? bi vprašal kdo. Mnogo, zelo mnogo, zakaj v njih je ogromna energija. V tem primeru ne gre samo za gmoto utrinka. Le-ta je res majhna, zato pa ima ogromno hitrost in šele oboje skupaj da utrinkom energijo. Svinčeno zrno, ki leti z brzino 50 m na sekundo, lahko človeka že nevarno rani. Počasn meteorit pa ima tisočkrat večjo brzino, vendar je njegova energija, ki se veča s kvadratom brzine, milijonkrat večja. To energijo so primerjali s silo navadnih tovornih vlakov, ki vozijo s 40 km na uro, in so dognali, da neznamen, kot svinčeno zrno velik meteorit, pridrvi v ozračje s takšno silo, kakor da bi se vanj zaletelo 6 tovornih vlakov. Medtem pa so še dognali, da v teku enega leta pade na zemljo okoli 60 meteorjev, da jih med njimi skoro polovica tehta pod 100 gra-

mov, dočim jih je nekaj s težo 10 do 50 kg ter da pade povprečno na leto vsaj eden, ki tehta čez 100 kg. Upoštevani so seveda samo oni meteori, ki jih najdejo, preiščejo in stehtajo. Ali bog ve, koliko je še drugih, ki popadajo v oceane in puščave, kjer jih nihče ne najde. Izkopali so meteore, ki tehtajo po več tisoč kg; v Mehiki imajo enega, ki ima 25 ton in po zgornjem računu predstavlja energijo treh milijonov tovornih vlakov. To je ogromno in si ne moremo misliti, da bi takšna energija mogla priti na zemljo povsem neopaženo.

Taki meteori učinkujejo na naše ozračje tako, kot bi vanj postreljali tisoče in tisoče granat. Streljanje in vreme pa sta med seboj v najtesnejši zvezi. Se pred leti se je v vseh deželah mnogo streljalo proti toči. Pravilj so, da to prežene oblake. Nekaj resnice je na tej domnevi, a prepodenj oblaki so se vselej spraznili na kakšnem drugem kraju in zato tam s toliko večjo silo. Že od l. 1711 opazujejo, da so velikim bitkam, kjer se je mnogo streljalo, neposredno sledila strahovita neurja z groznim treskanjem in nalivi. To zavisnost med streljanjem in nevihtami je prvi spoznal in opisal Arrago in poslej so te pojave točneje zasledovali. Domnevo je nazadnje skoraj neizpodbitno potrdila tudi svetovna vojna, kjer so skoro po vsaki veliki ofenzivi zabeležili velika neurja, ki so se neposredno nato razbesnela nad bojiščem. Kar lahko zakrivj tisoč granat, tako mislj učenjak, to zmore tudi nekaj majhnih meteorjev.

Kakor pred granato, tako se tudi pred letočim meteorjem zrak neznansko stisne in segreje, dočim ostane za njim skoraj popolno brezračje, ledeno mrzli prostor, ki se je ohladil na skoro 237 stopinj pod ničlo. Nedvomno je, da mora za meteorjem v trenutku zjedenej vse, kar se nahaja v zraku. Tako si učenjak razlaga tudi postanek oblakov cirus, ki so učenjakom še prava zagonetka. Iz cirov polagoma nastajajo vse druge vrste oblakov, ti so torej prav za prav povzročitelji vseh padavin. Njih nastanek se tudi dokaj točno sklada s pojavom meteorja, kajti ciri se pojavijo na nebu kar nanaglooma, skoro trenutno in njihova oblika — podobni so dolgim belim lisam — dokaj natančno označuje smer, v kateri je letel meteor. Ciri so vedno sestavljeni iz ledenih kristalov, ki se med padanjem proti zemlji pret-

varjajo ali v dež, v sneg ali pa v točo. Včasih, če zaide meteor v nižje zračne plasti, se ledeni kristali za njim v trenutku zlepijo v ledene kepe, v točo. Zgodilo se je že, da so sredi ledenih zrn našli drobna rudninska zrnca — preostanke meteorja.

Razen tega, da povzročajo meteorji močne padavine, pa učinkujejo na ozračje še mehanično. Za seboj puščajo strašne zračne vrtnice, ki le prepogosto jamejo sukati tudi nižje zračne plasti. Ta učinek meteorjev je opazil že rimski prirodoslovec Plinij, ki piše: »Zgodí se tudi, da se zvezde utrinjajo z neba, kar ni brez pomena, kajti za tem se vselej dvignejo močni vetrovi.« To so cikloni, tornadi, ki v zvezi s padavinami pustošijo po zemlji.

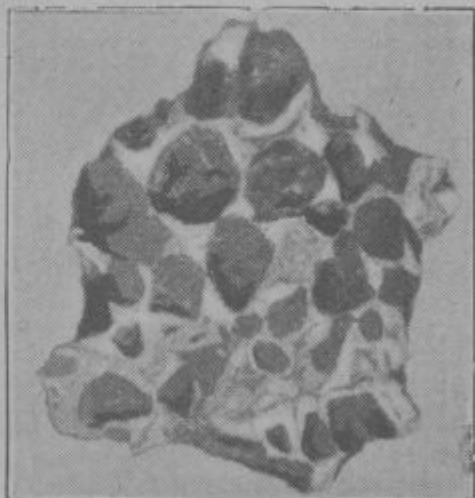
Ozračna elektrika, ki povzroča potrese in izbruhe vulkanov

Za tem se Chapel peča z vplivom meteorjev na eter, kar po njegovem mnenju povzroča električne nevihte, potrese in sploh pretežni del vseh elementarnih nezgod. Eter, ta nevidna snov, ki polni vsemirje in ki v njem plava tudi naša zemlja, je po njegovem mnenju elektrika. Ta pa se kot taka ne pokaže vse dotlej, dokler je eter v ravnotežju. Kadar pa se na kakršenkoli način to ravnovesje poruši tako, da se eter na tem ali onem kraju zgosti ali pa razredči, tedaj se v njem pojavijo električne napetosti. Pojav nalikuje zračnemu tlaku; če se na kakšnem kraju zrak stisne, kje drugje pa razredči, tedaj se pojaví zračni tok, začne pihati veter, ki veje od gostejših zračnih plasti k redkejšim, dokler se ravnovesje spet ne vzpostavi. V etru se električne napetosti izravnavajo z bliski in strelami.

Če pridrvi v ozračje meteor, tedaj z zrakom vred stiska pred seboj tudi eter, ki se v njem pojavi elektrika. Stisnjeni zrak pred njim se napolni z negativno elektriko, dočim v brezračju za meteorjem nastane pozitivna elektrika. Med obema mora prej ali slej priti do združenja. Razlika je sedaj samo v tem, da se elektriki združita včasí polagoma, postopoma z bliski in strelami, drugikrat pa mahoma, kar lahko postane usodno za našo zemljo. V tem primeru se namreč v zemeljski skorji vzbude silni električni tok, ki s svojimi titanskimi silami povzročajo napetosti

v zemeljskih plasteh, in ko toki prenehajo, se te napetosti izprožijo v potresnih valih. Zemlja se strese in če so bile napetosti prehude, lahko na tem ali onem kraju počijo posamezne plasti, s čimer je v najtesnejši zvezi bruhanje ognjenikov.

Sigurno ni samo naključje, da so se v premnogih primerih pojavili vzporedno s potresom tudi močni roji utrinkov, kar je neštetokrat ugotovil slavni seizmolog Perrey. Mogoče povzročajo meteorji potrese tudi čisto mehanično s silnim sunkom, s katerim padejo na zemljo. Tudi to so že opazovali, vendar je bolj verjetno, da so potresi posledica atmosferske elektrike, kajti skoro

vselej se pri tej priliki čuti duh po ozonu, kar najtočneje potrjuje, da so neke na poslu velike električne množine. Tudi opazovanja ob priliki zadnjega potresa na Japonskem potrjujejo to domnevo. Ugotovljeno je namreč, da večina ljudi ni poginila od potresa samega, marveč od ciklona s povodnjijo in požari, ki so jih povzročile strele, kar se je vse pojavilo ob istem času. Ta istočasnost je presenetljiva: potres in ciklon sta zdvijala natanko isto uro, in čudno bi bilo po vsem tem, da ne bi imela istega vzroka.

Nadalje se Chapel zopet peča še z drugimi katastrofami, ki jim navadno ni najti pravega vzroka. Na primer to-le: Nekatere zleti v zrak smodnišnica, drugi dan eksplodira drugje arzenal, potem

ladja: vse zaporedoma v nekaj dneh, nakar je zopet mesece in mesece vse mirno. Tudi iz tega presenetljivega zaporedja nas popelje učenjak h glavni- mu povzročitelju — meteorju — ki z atmosfersko elektriko včasih brez bliš- ka in groma užge gorljive snovi.

Njegova teorija, da o vremenu odlo- čajo s pretežno močjo meteori in da le-ti zakrivijo tudi največ elementarnih nezdod, je vsekakor zanimiva in vzbuja med učenjaki veliko pozornost. V ko- liko pa je tudi točna in zanesljiva, bo- do pokazala šele bodoča desetletja.

Lev Tolstoj

Graščakovo jutro

Odlomki iz nedovršenega romana »Ruski graščak«

I.

Knez Nehljudov je bil devetnajst let star, ko je prišel v tretjem letu vseučil- škega študija na počitnice v svojo graščino in je ondi prebil v samotni vse poletje. Jeseni je napisal z neustaljeno, otroško pisavo svoji teti, grofici Belo- recki, ki mu je bila po njegovih pojmi najboljši prijatelj in najbolj genialna žena na svetu, to-le pismo:

Mila tetica!

Storil sem sklep, od katerega bo za- visel potek vsega mojega življenja. Zapuščam vseučilišče, da se posvetim življenju na kmetih, zakaj čutim, da sem zanj rojen. Za Boga milega, dra- ga tetica, nikar me ne zasmehujte. Ne- mara boste ugovarjali, da sem mlad; morebiti sem res še otrok, kljub temu pa čutim, kaj je moj življenjski smoter: želim delati in ljubiti le to, kar je do- brega.

Kakar sem Vam že pisal, sem našel gospodarstvo nepopisno zanemarieno. Proučil sem ga, da napravim red; pri tem sem dosegel, da je poglobil nedo- statek nad vse revno, obupno stanje kmetov. Ta nedostatek odpravim lahko samo z vztrajnostjo in delom. Če bi le videli moje kmete, preverjeni sem, da bi Vam povedala slika sama več od besed, s katerimi Vam skušam pojas- niti svoj sklep. Mar ni moja sveta in naravna dolžnost skrbeti za srečo teh sedem sto ljudi, ki bom moral za nje dati odgovor Bogu? Mar ni greh, jih prepustiti zaradi osebne častihlepnosti ali razkošja samopašnim, surovim žu- panom in oskrbnikom? Čemu bi iskal prilike, kako naj bom koristen in delam dobro, na drugem področju, če se mi odpira tukaj tako plemenita, sijaina in najbolj naravna dolžnost? Čutim, da imam zmožnosti za dobrega gospodar-

ja in ne potrebujem za to ne vseučil- ške diplome, niti službenih odlikovanj, ki mi jih Vi tako želite. Mila tetica, ne ku'te zame častihlepnih načrtov, spr- jazajte se z mislijo, da sem ubral čisto posebno pot, ki je vendarle dobra ip me more kakor slutim, pripeljati k sre- či. Mnogo in mnogo sem premišljeval o svoji bodoči dolžnosti: spisal sem si pravila, po katerih bom delal. Imej sem pri svojem početju uspeh, če mi le dá Bog življenje in moči . . .

Mladi mož le vložil prošnjo za iz- stop z univerze in je ostal za vselej na kmetih.

XIX.

»Kje so te sanje? — je mislil sedaj mladenič. — Več kot leto dni že iščem srečo na tej poti, a kaj sem našel? . . . Mar so moji kmetje postali bogatejši? Ali so se izobrazili ali npravnstveno napredovali? Prav nič. Niim ni postalo nič boljše, meni pa vsak dan postaja težje. Da bi le videl kak uspeh v svo- jem početju, da bi le videl kaj hvalež- nosti . . . toda ne, vidim le napačno okorelost, greh, nezaupanje, nemoč. Zastonj izgubljam najboljša leta.« je pomislil in se bog ve zakaj spomnil, da ga imajo sosede na tihem za izgublie- nega študenta, da mu ni ostalo nič de- narja, da so se vsi kmetje režali, ko ni hote'la nova mlatilnica — njegov izum — nič mlatiti, temveč je le živžgala . . . da so neprestano prihajali sodni urad- niki in rubili posestvo, ker je pozabil plačevati obresti za zastavljena zemli- šča, tako je bil zatopljen v različna no- va gospodarska podjetja.

Že se je bil približal svoji hiši, pred katero je čakalo gospoda z različnimi prošnjami kakih deset tlačanov in slug . . . Tu je stala razcapana, razmr-

šena in krvaveča kmetica, ki se je jokaje pritožila zbog tasta, ki jo je hotel ubiti; tu sta bila dva brata, ki že dve leti nista mogla razdeliti svojega kmečkega gospodarstva in sta besnozlobno gledala drug drugega; tu je bil še siv, neobrit služabnik: roke so se mu tresle od pijančevanja, in njegov sin, vrtnar, ga je bil sam pripeljal k gospodu, da ga zatoži zaradi te stalne nemarnosti; tu je bil kmet, ki je zapodil ženo od hiše, ker ni vso pomlad nič delala; tu je bila tudi tista bolna kmetica, njegova žena, ki je sedela lhté in brez besed v travi poleg vrat in nastavljala pred oči svojo vneto, z umazano cunjico nemarno ovito, zatečeno nogo . . .

Nehljudov je zaslišal vse prošnje in želje, podal tem nasvet, one spravil, dal tretjim obljube in je odšel v svojo sobo, prožet z mešanimi čuvstvi utrujenosti, sramote, onemoglosti in kesanja.

XX.

V sobici, kjer je stanoval Nehljudov, je stal star usnjen, z bakrenimi žeblički obilno okovan divan. Dalje je bilo tu več naslanjačev, starinska razložna igralna miza z vložnimi okraski, vdrtinami in bakrenim okvirom ter odprt angleški glasovir z obraljenimi, upognjenimi ozkimi tipkami. Med okni je viselo veliko ogledalo v starinskem pozlačnem izrezljanem okvirju. Na tleh poleg mize so ležali na kupih papirji, računji in knjige. Sploh se je videla soba zanemarjena in neredna, zato je bila ta oživljena navlaka v rezkem nasprotju s strogo, starinsko in gospodsko vnanostjo ostalih sob v veliki graščini . . . Nehljudov je jezno zalučil klobuk na mizo in se vsedel na stol pred klavirjem, prekrižal noge ter povsili glavo . . . Bil je čedalje bolj žalosten. Desnica se mu je medlo dotaknila tipk glasovirja . . . Prišel je igrati . . . Hkrati mu je domišljija predočevala pretrgano, nedosledno, a čudovito jasno najrazličnejše slike . . . Zdajci je zagledal trojko pónnih konj in lepo močno postavo ljuške s svetlimi kodri, veselo žarečimi ozkimi plavimi očmi, spočitimi rdečimi licí in svetlim puhom, ki mu je komaj prišel rasti po podbradku in ustnici.* Spomnil se ie, kako se ie

* ljuška, mlajši sin bogatega kmeta, je zaslužil pozimi s prevažanjem blaga, priljubljenim posrantskem zaslužkom pri kmetih v dobi, ko še ni bilo železnic. Gospod pa je mislil, da bi moral fant ostati doma, »da se ne izpridi«.

ljuška bal, da ga ne bo pustil gospod za voznika in kako vneto je zagovarjal pred njim svojo toli prijetno službo. Nehljudov je videl sivo, zgodnje megleno jutro, opolzko cesto in dolgo vrsto visoko natovorjenih, z rogoznicami pokritih voz z velikimi črnimi črkami vrh tovara. Debelonoge, rejene trojke rožljajo s kraguljčki, napanjajo hrbet, natezajo jermene in zložno vlečejo v klane; dolgi žebli na zimskih podkvaht se napeto oprijemajo opolzke poti. Nasproti voznikom, navzdol drčji urno pošta in žvenklja z zvončki, ki odmevajo daleč v visokem gozdu z obeh stranj ceste.

A-a-aj! — kriči glasno, z otroškim glasom sprednji poštar z bakreno številko na kmečkem klobuku in dviga bič nad glavo.

Ob sprednjem kolesu prvega voza težko koraka v ogromnih škornjih ljuškin starejši brat Karp z rdečo brado in mrkami očmi. Vrh drugega voza štrli izpod rogoznic ljuškina lepa glava: sladko je zaspal ob zarji, ko je odnehal ponočni mráz . . . Potem pa pride jansen, topel večer. Pred utrujenimi, na kupu stoječimi trojkami škripajo gostilniška lesena vrata. Visoki, natovorjeni vozovi poskakujejo ob deski pred vratmi in se skrivajo drug za drugim pod razsežnimi strehami na dvorišču. ljuška veselo pozdravlja belolično, prsasto gostilničarko, ki vprašuje: »Ali ste od daleč? Koliko vas bo večerjalo?« Pa rada pogleduje zalega fanta z žarečimi sladkimi očmi. Zdaj je bil že pospravil konje, gre v gorko, s potniki natlačeno sobo, se prekriža, vsede k polni lesení skledi in se veselo pogovarja z gospodinjo ter s tovariši. Potem pa gre spat pod mílo nebo in vidi izpod strehe zvezde. Čaka ga noč na dišečem senu, zraven konj, ki stopicajo, prhajo in obračajo krmo v lesenih jaslih. Stopi k senu, se obrne proti vzhodu, si prekriža zaporedoma kakih tridesetkrat močna, široka prsa, odmoli »Oče naš«, pa kakih dvajset »Usmili se, Gospod«, se zavije z glavo v kožuh in zaspí neskrbno in trdno kakor spíjo le močni, spočiti ljudje. Zdaj pa vidi v sanjah mesta: Kilev s svetniki in romarsko množico, Pomen s trgovci in blagom, vidi tudi Odest* in daljno sinje

* Kmetje počbo imena znanega pristanišča Odese in mesteca Romne, kjer imajo enega izmed največjih ukrajinskih sejmov.

morje z belimi jadrmi, vidi sam Carigrad z zlatimi hišami in beloprsmi, črno-obrvimi Turkinjami, kamor zleti, dvignjen na nekih nevidnih perutih. Leti prožno in lahno vedno naprej; vidi spodaj z živim bleskom oblita zlata

mesta, sinje nebo z gostimi zvezdami, sinje morje z belimi jadrmi — in leti veselo in sladko naprej, vedno naprej...

— Lepo je! — šepeče Nehljudov, in po glavi mu hodi misel: zakaj ni on Iljuška?

V VEČNEM LEDU, KADAR SE BLIŽA POLARNA NOČ ...

Današnja umetniška priloga

Današnji številki smo priložili izredno uspelo sliko znane cerkvice «Sv. Petra nad Poljčami» po fotografiji Slavka Vengarja iz Radovljice. Tipična gorenjska cerkev nad ljubkim letoviščem Poljčami se ne ponaša samo s krasnim razgledom po vsej Gorenjski, temveč tudi z znamenitimi slikami mojstra Jerneja iz Loke, ki je v XVI. stoletju preprosto a dekorativno zelo učinkovito poslikal več gorenjskih cerkva.

«ŽIVLJENJE IN SVET» stane celoletno 60 Din, polletno 30 Din, četrletno 15 Din, mesečno 6 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Prešernova ul. 54.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrletno 6 lir, polletno 12 lir, celoletno 24 lir. — FRANCIJA mesečno 3 franke, ČESKOSLOVAŠKA mesečno 4 krone, AVSTRIJA mesečno 63 grošev, AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Za «Narodno tiskarno d. d.» kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.

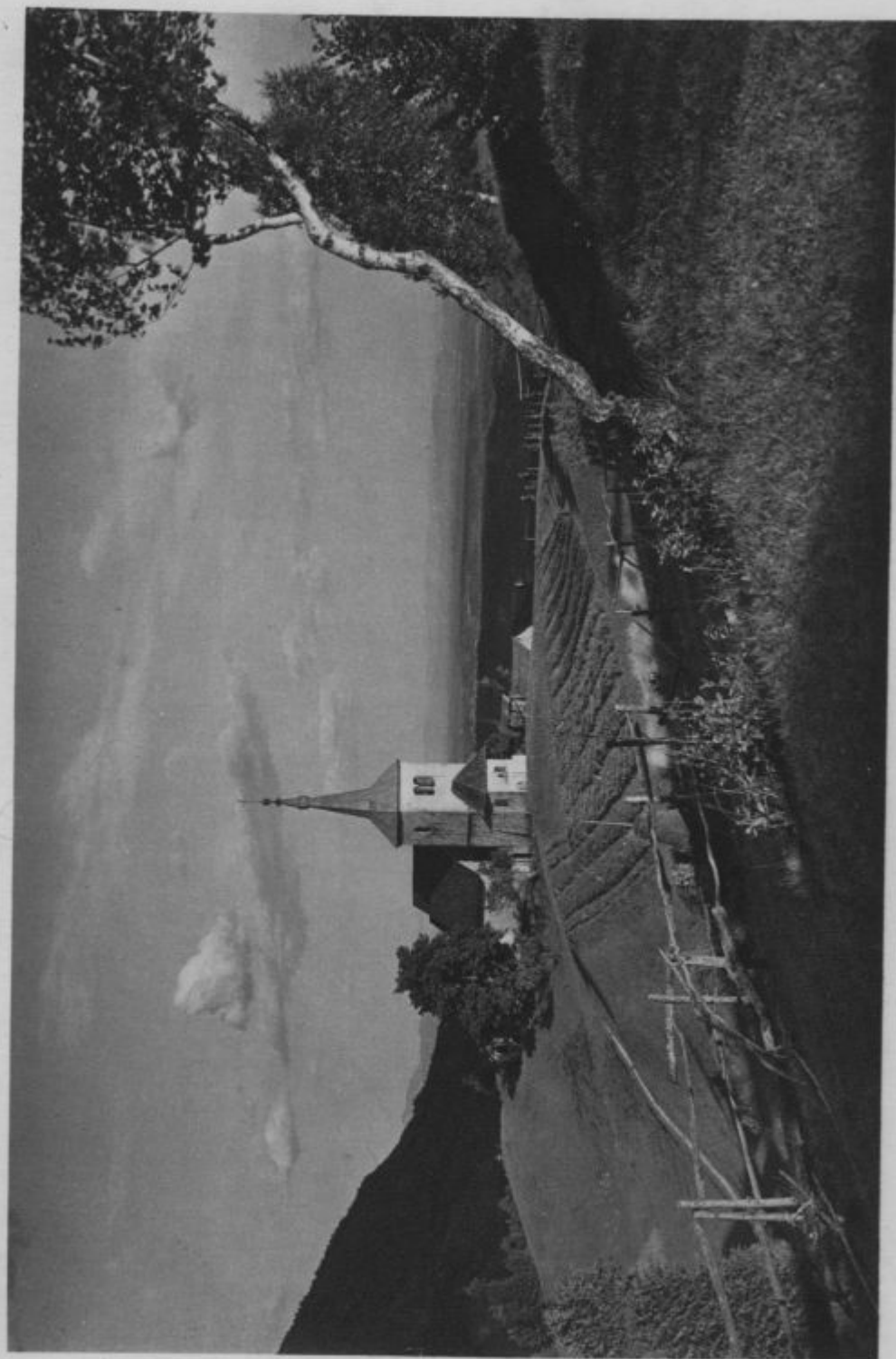

Foto Slavko Venger

Sv. Peter nad Poljčami